Study Circle Career Development Institute

महिला व बालविकास आयुक्तालय, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभागातील क्रीडा व युवक सेवा संचालनालय, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय विभागातील समाजकल्याण आयुक्तालय – अंतर्गत विविध अधिकाऱ्यांच्या भरतीसाठी घेण्यात येणाऱ्या चाळणी परीक्षेसाठी उपयुक्त अशा मागील परीक्षातील प्रश्नसंग्रहांचे संकलन

सरळ सेवा भरती परीक्षा तयारी व मार्गदर्शन

(८) बुद्धिमत्ता चाचणी – अंकगणित व बुद्ध्यांक मापन

सरळ सेवा भरती परीक्षा तयारी व मार्गदर्शन

महिला व बालविकास आयुक्तालय, शालेय शिक्षण व क्रीडा विभागातील क्रीडा व युवक सेवा संचालनालय, सामाजिक न्याय व विशेष सहाय विभागातील समाजकल्याण आयुक्तालय – अंतर्गत विविध अधिकाऱ्यांच्या भरतीसाठी घेण्यात येणाऱ्या चाळणी परीक्षेसाठी उपयुक्त अशा मागील परीक्षातील प्रश्नसंग्रहांचे संकलन

* सूचना : खालील परीक्षामध्ये विचारल्या गेलेल्या प्रश्नांची सुधारित अभ्यासक्रमातील घटक आणि उपघटकनिहाय परीक्षाभिमुख मांडणी केलेली आहे –

महिला बालविकास आयुक्तालय अधिकारी परीक्षा (२००२–१८)

१) निरीक्षक प्रमाणित शाळा व संस्था, सुधार प्रशासन शाखा परीक्षा, ६ जानेवारी, २००२
२) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा, २९ फेब्रुवारी २००४
३) निरीक्षक प्रमाणित शाळा व संस्था, सुधार प्रशासन शाखा परीक्षा,२० जून २००४
४) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा, १८ जुलै २०१०
५) निरीक्षक प्रमाणित शाळा व संस्था, सुधार प्रशासन शाखा परीक्षा, ३ ऑक्टोबर २०१०
६) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा, ७ ऑक्टोबर २०१२
७) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा , २४ जानेवारी २०१६
८) महिला व बालकल्याण अधिकारी सरळसेवा परीक्षा , २३ डिसेंबर २०१८

समाजकल्याण अधिकारी परीक्षा (१९९७–२०१३)

१) समाजकल्याण अधिकारी चाळणी परीक्षा, २ फेब्रुवारी १९९७
२) विशेष जिल्हा समाजकल्याण अधिकारी चाळणी परीक्षा, ६ ऑगस्ट २००६
३) समाजकल्याण अधिकारी सरळ सेवा भरती परीक्षा, ७ जून २००९
४) गृहप्रमुख, शासकीय मागासवर्गीय वसतिगृह सरळ सेवा भरती परीक्षा, ७ ऑक्टोबर २०१०
५) समाजकल्याण अधिकारी सरळ सेवा भरती परीक्षा, २० जानेवारी २०१३
६) विशेष जिल्हा समाजकल्याण अधिकारी व तत्सम पद, ९ जून २०१३

सहायक आयुक्त/प्रकल्प अधिकारी परीक्षा (२००१–१५)

१) सहायक आयुक्त/प्रकल्प अधिकारी/ सहायक प्रकल्प अधिकारी परीक्षा डिसेंबर, २००१
२) सहायक प्रकल्प अधिकारी चाळणी परीक्षा, १७ जानेवारी २०१०
३) सहायक आयुक्त/प्रकल्प अधिकारी/ सहायक प्रकल्प अधिकारी परीक्षा ३ ऑक्टोबर २०१५

शालेय शिक्षण व क्रीडा अधिकारी/अधीक्षक परीक्षा (२०००–१७)

१) तालुका क्रीडा अधिकारी परीक्षा, ६ ऑगस्ट २०००
२) शालेय अधीक्षक, सामान्य प्रशासन चाळणी परीक्षा, १३ ऑक्टोबर २००२
३) शिक्षण अधिकारी १८ जानेवारी, २००४
४) जिल्हा उपशिक्षण अधिकारी चाळणी परीक्षा, ८ फेब्रुवारी २००९
५) जिल्हा उपशिक्षण अधिकारी चाळणी परीक्षा, १७ जुलै २०११
६) शालेय अधीक्षक, सामान्य प्रशासन चाळणी परीक्षा, १३ ऑक्टोबर २०१३

७) जिल्हा उपशिक्षण अधिकारी चाळणी परीक्षा, ३१ मार्च २०१४
८) उपशिक्षण अधिकारी व तत्सम पदे चाळणी परीक्षा, १३ ऑगस्ट २०१७
९) उपशिक्षण अधिकारी व तत्सम पदे चाळणी परीक्षा, १३ ऑगस्ट २०१७

(१) महिला व बालविकास आयुक्तालय मर्यादित विभागीय स्पर्धा परीक्षा

महिला व बालविकास आयुक्तालयातील अधिकारी भरती परीक्षा

१) जिल्हा महिला व बालविकास अधिकारी
२) बालविकास प्रकल्प अधिकारी ग्रामीण (आयसीडीएस आयुक्तालय)
३) अधीक्षक/निरीक्षक प्रमाणित शाळा व संस्था
४) रचना व कार्यपद्धती अधिकारी
५) अधिव्याख्याता
६) सांख्यिकी अधिकारी

पेपर १ : मराठी, इंग्रजी, सामान्यज्ञान, निवडक कायदे व संस्था (१०० प्रश्न, २०० गुण)

(१) मराठी

१) सर्वसामान्य शब्दसंग्रह
२) वाक्यरचना
३) व्याकरण
४) म्हणी व वाक्प्रचार यांचा अर्थ आणि उपयोग
५) उताऱ्यावरील प्रश्नांची उत्तरे

(२) इंग्रजी

6) Common Vocabulary
7) Sentence structure
8) Grammar
9) Use of Idioms and phrases & their meaning
10) Comprehension of passage

(३) सामान्यज्ञान

११) महाराष्ट्राचा इतिहास
१२) महाराष्ट्राचा भूगोल
१३) गणित
१४) बुद्धिमत्ता चाचणी
१५) चालू घडामोडी - जागतिक तसेच भारतातील चालू घडामोडी - राजकीय, औद्योगिक, आर्थिक, सामाजिक, शैक्षणिक, भौगोलिक, खगोलशास्त्रीय, सांस्कृतिक, वैज्ञानिक, इत्यादी

(४) शासनाशी संबंधित निवडक कायदे, संस्था, इ.

१६) माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५
१७) महाराष्ट्र राज्य लोकसेवा (अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, विमुक्त जमाती, भटक्या जमाती/विशेष मागास प्रवर्ग व इतर मागास वर्ग यांचेकरिता आरक्षण) अधिनियम, २००१ (महाराष्ट्र लोकसेवा अधिनियम क्र. ८/२००४)
१८) महाराष्ट्र लोकसेवा अधिनियम, २०१५ (सेवा हमी कायदा)
१९) शासकीय कर्मचाऱ्यांच्या बदल्यांचे विनियमन व शासकीय कार्ये पार पाडताना होणाऱ्या विलंबास प्रतिबंध अधिनियम, २००५

२०) शासनाची विधीविषयक कामकाज चालविण्याची नियमावली, १९८४ (नियम क्रमांक ९२ व १०९)
२१) राज्य महिला आयोग / महिला आर्थिक विकास महामंडळ
२२) मानवी हक्क आयोग
२३) राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोग

पेपर क्रमांक – २ : पदाच्या कर्तव्यासाठी आवश्यक ज्ञान (१०० प्रश्न, २०० गुण)

*** भारताचे संविधान, संसद व विधीमंडळ कामकाज व समित्या /१५**

(१) भारताचे संविधान (सेवाविषयक बाबी व शिक्षणासंबंधित कलमे), संसद व विधीमंडळ कामकाज व विविध समित्या/१५

*** प्रशासकीय कामकाजाचे नियम व आदेश /५०**

(२) महाराष्ट्र नागरी सेवा (सेवेच्या सर्वसाधारण शर्ती) नियम, १९८१ /५
(३) महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम, १९७९ /५
(४) महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम, १९७९ /५
(५) महाराष्ट्र नागरी सेवा (पदग्रहण अवधी, स्वीयेतर सेवा, निलंबन काळातील प्रदाने) नियम, १९८१ /५
(६) महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम, १९८१ /५
(७) महाराष्ट्र नागरी सेवा (वेतन) नियम, १९८१ /५
(८) महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतन) नियम, १९८२ /५
(९) महाराष्ट्र नागरी सेवा (अंशराशीकरण) नियम, १९८४ /५
(१०) मुंबई नागरी सेवा (प्रवासभत्ता) नियम, १९५९ /५
(११) विभागीय चौकशी नियम पुस्तिका /५

*** महिला व बालविकास विभाग, एकात्मिक बालविकास सेवा योजना आयुक्तालय**

(१२) महिला व बालविकास विभागाअंतर्गत अंमलबजावणी करण्यात येत असलेले कायदे व योजना/१५
(१३) महाराष्ट्र राज्य बालन्याय (मुलांची काळजी व संरक्षण) नियम, २०१८/५
(१४) एकात्मिक बालविकास सेवा योजना आयुक्तालयाअंतर्गत अंमलबजावणी करण्यात येत असलेल्या योजना /१५

(२) शालेय शिक्षण व क्रीडा विभागातील क्रीडा व युवक सेवा संचालनालय

तालुका क्रीडा अधिकारी परीक्षा

चाळणी परीक्षा प्रश्नपत्रिका (१०० प्रश्न, २०० गुण)

१) राज्य, राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय महत्त्वाच्या चालू घडामोडी
२) भारतीय स्वातंत्र्य लढा व आधुनिक भारताचा इतिहास महाराष्ट्रासह
३) **भारत व महाराष्ट्र** – राज्यशास्त्र व प्रशासन, संविधान, राजकीय प्रणाली, पंचायत राज, माहिती अधिकार कायदा
४) **भारतीय अर्थव्यवस्था व खालील बाबीशी निगडीत मुद्दे –**
   १) नियोजन
   २) संसाधनांचे एकत्रीकरण
   ३) वृद्धी व विकास
   ४) रोजगार
   ५) सर्वसमावेशक वाढ व त्यापासून निर्माण होणारे प्रश्न
५) सामान्य विज्ञान व तंत्रज्ञान
६) महाराष्ट्र, भारत व जगाचा भूगोल महाराष्ट्राच्या भारांशासह

७) **क्रीडा** –आंतरराष्ट्रीय महत्त्वाच्या क्रीडा स्पर्धा, खेळाडूंनी विविध स्पर्धामध्ये नोंदविलेले विक्रम, नामवंत खेळाडूंची आत्मचरित्रे, केंद्र व राज्यशासनाच्या क्रीडाविषयक योजना, केंद्र व राज्यशासनाचे क्रीडाविषयक पुरस्कार, क्रीडाविषयक नियम, क्रीडा स्पर्धामधील विविध्ध बाबी व उद्‌भवणारी परिस्थिती

८) **बुद्धिमत्ता चाचणी** – अंकगणित,बेरीज, वजाबाकी, गुणाकार, भागाकार, सरासरी, दशांश अपूर्णांक व बुद्ध्यांक मापन

(३) सामाजिक न्याय व विशेष सहाय विभागातील

समाजकल्याण आयुक्तालयातील अधिकारी भरती अभ्यासक्रम

१) सहायक आयुक्त, समाजकल्याण व तत्सम, गट–अ

२) समाजकल्याण अधिकारी, गट–ब

३) गृहप्रमुख, गट–ब

चाळणी परीक्षा प्रश्नपत्रिका

(१) **समाजकल्याण** –

१) **समाजकार्य** – इतिहास व तत्त्वज्ञान, समाजशास्त्र व अर्थशास्त्र

२) **मानवी अभिवृद्धी व व्यक्तिमत्व विकास** – व्यक्तिमत्व व सामाजिकरण

३) **भारतीय सामाजिक समस्या व उपाययोजना** – कारणे, वंचितांच्या (स्त्रिया, मुले, युवक, वयोवृद्ध, दिव्यांग, कुटुंब) समस्या व सामाजिक कायदे

४) **समाजकल्याण प्रशासन** – राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील धोरणे, शासकीय व अशासकीय संघटनांचे कार्यक्रम व सेवा.

५) **सामाजिक सुरक्षा कायदे** – (पीसीआर, पीओए, बालकामगार)

६) **सामाजिक कार्यकर्त्यांची भूमिका** व स्वयंसेवी संस्थांचे योगदान व हस्तक्षेप

(२) **सामान्य अध्ययन** –

७) इतिहास

८) भूगोल, लोकसमुदाय व पर्यावरण

९) राज्यव्यवस्था, शासन, राजनीती व स्थानिक प्रशासन

१०) अर्थव्यवस्था

११) विज्ञान

१२) चालू घडामोडी

(३) **गृहप्रमुख पद** –

१३) अध्यापन अभियोग्यता

१४) संशोधन अभियोग्यता

१५) वाचन आकलन , आधारसामग्री अर्थउकल

१६) संप्रेषण, माहिती व संज्ञापन तंत्रज्ञान

१७) उच्च शिक्षण पद्धती

१८) गृहविज्ञान –पोषक आहार, उपचारशास्त्रीय अन्न

१९) प्रशासकीय नियम व सुविधा– वसतिगृहांचे उद्देश, प्रशासकीय जबाबदारी, आर्थिक बाबी, सोयीसुविधा पुरवठा, पर्यवेक्षण, पालकत्त्व, शिस्तपालन

२०) मानसिक, बौद्धिक, व्यक्तिमत्व व कौशल्य विकासातील भूमिका, नवीन उपक्रम

(४) **बुद्धिमापन विषयक प्रश्न** –

Study CIRCLE

परीक्षाभिमुख तयारीसाठी अभ्यासघटकांचे वर्गीकरण

* सुधारित अभ्यासक्रमातील घटक आणि उपघटकांची मागील २६ परीक्षातील प्रश्नांशी सांगड घातल्यास चाळणी परीक्षेची तयारी करताना त्याचे आपणास पुढील विभाग करता येतात. आपणास जी परीक्षा द्यावयाची आहे त्याशी संबंधित घटक आणि उपघटकांचा परीक्षाभिमुख अभ्यास करणे सोपे जावे या हेतूने सदर वर्गीकरण निश्चितच उपयुक्त आणि मार्गदर्शक ठरू शकते –

१) **इतिहास** – भारतीय स्वातंत्र्य लढा व आधुनिक भारताचा इतिहास महाराष्ट्रासह
२) **भूगोल** – महाराष्ट्र, भारत व जगाचा भूगोल महाराष्ट्राच्या भारांशासह
३) **राजकीय व्यवस्था** – राज्यशास्त्र व प्रशासन, संविधान, राजकीय प्रणाली, पंचायत राज
४) **भारतीय अर्थव्यवस्था**
५) **सामान्य विज्ञान व तंत्रज्ञान**
६) **राज्य,राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय महत्त्वाच्या चालू घडामोडी**
७) **लोकसमुदाय व पर्यावरण**
८) **बुद्धिमत्ता चाचणी व गणित**
९) **मराठी** – सर्वसामान्य शब्दसंग्रह, वाक्यरचना, व्याकरण, म्हणी व वाक्प्रचार, उताऱ्यावरील प्रश्नांची उत्तरे
१०) **इंग्रजी** – Vocabulary, Sentence structure, Grammar, Idioms and phrases, Comprehension

११) **समाजकार्य व सामाजिक कार्यकर्त्यांची भूमिका**
१२) **मानवी अभिवृद्धी व व्यक्तिमत्त्व विकास** – मानव विकास, व्यक्तिमत्त्व व सामाजीकरण
१३) **बालकांचा शारीरिक, मानसिक व बौद्धिक विकास**
१४) **भारतीय सामाजिक समस्या व उपाययोजना**
१५) **महिला व बालविकास विभागाच्या योजना**
१६) **एकात्मिक बालविकास आयुक्तालयाच्या योजना**
१७) **समाजकल्याण प्रशासन** – गृहप्रमुखाची प्रशासकीय जबाबदारी, अधिकार व कार्ये
१८) **शासनाशी संबंधित निवडक संस्था व आयोग** – केंद्रीय व राज्य मानवी हक्क आयोग , राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोग, राज्य महिला आयोग, महिला आर्थिक विकास महामंडळ
१९) **शासनाशी संबंधित निवडक कायदे** – पेपर १ व २ मधील कायदे, प्रशासकीय कामकाजाचे नियम व आदेश, महिला व बालविकास विभागाद्वारे अंमलबजावणी होणारे कायदे, सामाजिक सुरक्षा कायदे, महाराष्ट्र राज्य बालन्याय (मुलांची काळजी व संरक्षण) नियम, २०१८
२०) **गृहविज्ञान** – पोषक आहार, उपचारशास्त्रीय अन्न

२१) **अध्यापन अभियोग्यता**
२२) **क्रीडाविज्ञान आणि शारीरिक शिक्षण**
२३) **उच्च शिक्षण पद्धती**
२४) **माहिती व संज्ञापन तंत्रज्ञान**
२५) **संप्रेषण**
२६) **संशोधन अभियोग्यता**
२७) **आधारसामग्री अर्थउकल**

* महत्त्वाची सूचना : *वरील नमूद सर्वच्या सर्व घटक आणि उपघटकांची तयारी करणे अनिवार्य नसून आपण जी चाळणी परीक्षा देत असाल त्यास संबंधित व पूरक असणाऱ्या निवडक घटकांचाच अभ्यास करावा.*

महत्त्वाचे मुद्दे

(१) इतिहास – भारतीय स्वातंत्र्य लढा व आधुनिक भारताचा इतिहास महाराष्ट्रासह

१) युरोपियन आणि अँग्लो – ब्रिटिश युद्धे
२) ब्रिटिश प्रशासन – गव्हर्नर जनरल्स आणि व्हाईसरॉयांची भूमिका
३) ब्रिटिश राजवटीतील घटनात्मक सुधारणा, कायदे, आयोग व समित्या
४) सामाजिक धार्मिक सुधारणा, शिक्षण आणि प्रेस
५) ब्रिटिश राजवटीचा आर्थिक परिणाम
६) राष्ट्रवाद आणि राजकीय संघटनांचा उदय
७) क्रांतिकारक संघटना व राष्ट्रवाद
८) काँग्रेस पक्ष – संस्थापक, अधिवेशने, ठराव, स्वातंत्र्य चळवळी– स्वदेशी, असहयोग, सविनय कायदेभंग, भारत छोडो
९) शेतकरी आंदोलन आणि कृषी सुधारणा, कामगार चळवळी आणि कामगार संघटना
१०) स्वातंत्र्य आणि संबंधित समस्या, संयुक्त महाराष्ट्र चळवळ व स्वातंत्र्योत्तर भारत

(२) भूगोल – महाराष्ट्र, भारत व जगाचा भूगोल महाराष्ट्राच्या भारांशासह

१) सूर्यमाला आणि पृथ्वी–अक्षांश आणि रेखांश, भूकंप आणि ज्वालामुखी, खडक
२) जागतिक विभाग – भौगोलिक वैशिष्ट्ये, हवामान – वातावरण, वारे आणि महासागर प्रवाह
३) जगाचा सामाजिक भूगोल – लोकसंख्या, भाषा, वंश, भौगोलिक राजकारण, जागतिक स्थाने आणि सीमा
४) जगाचा आर्थिक भूगोल – खनिजे आणि ऊर्जा साधने, उद्योग, वाहतूक आणि पर्यटन, वने आणि पर्यावरण, कृषी
५) भारताचा भौतिक भूगोल–हिमालय, पर्वत, पठार, वाळवंट क्षेत्र, किनारी भाग, बेटे, नद्या , हवामान व पर्जन्यमान
६) भारताचा सामाजिक व राजकीय भूगोल – लोकसंख्या, भाषा, जमाती, स्थाने आणि सीमा, भौगोलिक राजकारण
७) भारताचा आर्थिक भूगोल – कृषी, वनस्पती, वने, खनिजे, उद्योग, वाहतूक आणि पर्यटन, शहरे, व्यापार
८) महाराष्ट्राचा भौतिक भूगोल – सह्याद्री आणि त्याच्या पर्वतरांगा, नद्या आणि धरणे, खडक, माती, पीके, वने व वनस्पती
९) महाराष्ट्राचा सामाजिक व राजकीय भूगोल – लोकसंख्या, स्थलांतर, जमाती, जिल्ह्यांची निर्मिती व सीमारेषा
१०) महाराष्ट्राचा आर्थिक भूगोल – कृषी, वनस्पती, खनिजे, ऊर्जा संसाधने, उद्योग, वाहतूक आणि पर्यटन, शहरे, व्यापार

(३) राजकीय व्यवस्था – भारत व महाराष्ट्र – राज्यशास्त्र व प्रशासन, संविधान, राजकीय प्रणाली, पंचायत राज

१) संविधान
२) राजकीय प्रणाली
३) राज्यशास्त्र व प्रशासन
४) पंचायत राज
५) माहिती अधिकार कायदा

१) संविधान सभा, स्त्रोत, समित्या, चिन्हे, प्रस्तावना, ठळक आणि मूलभूत वैशिष्ट्ये, कलमे
२) मूलभूत हक्क/एफआर, डीपी, एफडी, घटना दुरुस्त्या, आयोग आणि मंडळे
३) केंद्र–राज्य संबंध, न्यायपालिका
४) संसद, राज्य विधीमंडळ, राजकीय पक्ष व निवडणुका

५) केंद्रीय प्रशासकीय यंत्रणा – कार्यकारी, विधिमंडळ
६) राज्य सरकार आणि प्रशासन – कार्यकारी, विधिमंडळ
७) स्थानिक स्वराज्य संस्थांची उत्क्रांती, ७३ वी आणि ७४ वी दुरुस्ती, जिल्हा प्रशासन
८) ग्रामपंचायत, तालुका पंचायत, जिल्हा परिषद आणि ग्रामविकास
९) माहिती अधिकार कायदा – उत्कांती, उद्देश, महत्वाची कलमे, दुरुस्त्या व परिशिष्टे
१०) माहिती अधिकार कायदा – अंमलबजावणी यंत्रणा, राज्य व केंद्रीय माहिती आयोग, आयुक्त, अधिकारी, अपील

(४) भारतीय अर्थव्यवस्था – पुढील बाबीशी निगडीत मुद्दे – नियोजन, संसाधनांचे एकत्रीकरण, वृद्धी व विकास, रोजगार, सर्वसमावेशक वाढ व त्यापासून निर्माण होणारे प्रश्न

१) नियोजन
२) संसाधनांचे एकत्रीकरण
३) वृद्धी व विकास
४) रोजगार
५) सर्वसमावेशक वाढ व त्यापासून निर्माण होणारे प्रश्न

१) नियोजन यंत्रणा, नीती आयोग, जिल्हा नियोजन समिती
२) राष्ट्रीय उत्पन्न – जीव्हीए, जीडीपी, अर्थसंकल्प, सार्वजनिक खर्च, आर्थिक आणि वित्तीय धोरणे – कर महसूल
३) कृषी – ग्रामीण विकास आणि सहकार क्षेत्र
४) उद्योग – पायाभूत सुविधा आणि सेवा क्षेत्र, विदेशी व्यापार, बँकिंग
५) वाढ आणि विकास – क्षेत्रीय वाढ, एसडीजी, पंचवार्षिक योजना व विकास कार्यक्रम
६) विकास कार्यक्रम – महिला, मुले, ज्येष्ठ नागरिक यांच्या संदर्भात
७) रोजगार निर्मिती कार्यक्रम, बेकारी – कारणे, स्वरुप, प्रकार, रोजगार निर्मिती कार्यक्रम
८) गरिबी – संकल्पना, गरिबीचे मोजमाप, दारिद्र्य निर्मूलन कार्यक्रम
९) विविध वंचित गटांच्या संदर्भात सर्वसमावेशकता
१०) शिक्षण, आरोग्य, सामाजिक सुरक्षा क्षेत्रातील वाढ –विविध घटकासाठी सवलती व अनुदाने

(५) सामान्य विज्ञान व तंत्रज्ञान

१) भौतिकशास्त्र (फिजिक्स)
२) रसायनशास्त्र (केमिस्ट्री)
३) प्राणिशास्त्र (झूलॉजी)
४) वनस्पतिशास्त्र (बॉटनी)
५) आरोग्यशास्त्र (हायजीन)

१) गतीशास्त्र, उष्णता, लहरी – प्रकाश, ध्वनी, विद्युतचुंबकीय लहरी
२) विद्युतशास्त्र, चुंबकत्व, अणुविज्ञान, खगोलशास्त्र आणि अंतराळ विज्ञान
३) आवर्त सारणी – धातू आणि अधातू, रासायनिक अभिक्रिया – आम्ल, क्षार, संयुगे
४) सेंद्रिय रसायनशास्त्र – हायड्रोकार्बन्स, कीटकनाशके, इंधन, वायू, खते
५) पेशीविज्ञान व चयापचयन, प्राण्यांचे वर्गीकरण आणि उदाहरणे, प्राणी शरीरविज्ञान
६) उपयुक्त आणि हानीकारक प्राणी – पशुपालन, दुग्धव्यवसाय, कुक्कुटपालन
७) वनस्पतींचे वर्गीकरण आणि उदाहरणे, कृषीविज्ञान व वनशास्त्र

८) उपयुक्त आणि हानिकारक वनस्पती – फलोत्पादन आणि फुलशेती

९) मानवी शरीर प्रणाली – चेतासंस्था, रक्ताभिसरण, पचन व उत्सर्जन संस्था, स्नायू व अस्थि,

१०) आरोग्य आणि रोग – रोगप्रसार व कारक घटक, रोगनिदान, उपचार आणि कार्यक्रम, अन्न आणि पोषण

(६) **राज्य,राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय महत्त्वाच्या चालू घडामोडी –**

१) **जागतिक राजकीय घटना** – संघटना, आंतरराष्ट्रीय संबंध, मानवी हक्क विषयक घटना, संरक्षणविषयक घटना, जागतिक स्तरावरील आर्थिक घडामोडी

२) **राष्ट्रीय राजकीय घटना** – निवडणुका, प्रशासन, न्यायालयीन निकाल, आयोग, कायदे व घटनादुरुस्त्या, आंदोलने

३) **आर्थिक व वित्तीय घटना** अर्थसंकल्प व सार्वजनिक वित्त, बँकिंग व व वित्त, कृषी व ग्रामीण विकास, दारिद्र्य व बेकारी, विदेश व्यापार,

४) **वैज्ञानिक घटना** – ऊर्जा तंत्रज्ञान व आण्विक प्रकल्प,आायसीटी, अवकाशविज्ञान, वैज्ञानिक संस्था व संशोधक , जैवतंत्रज्ञान, रोगविज्ञान

५) **सामाजिक व शैक्षणिक घटना** – सामाजिक सुरक्षेचे उपक्रम व पुढाकार, शैक्षणिक व आरोग्य क्षेत्रातील घटना, रोजगार निर्मिती व कौशल्य विकास

६) **भौगोलिक व पर्यावरणविषयक घटना** – प्रकाशझोतातील स्थळे, राजकीय भूगोल, पर्यावरण परिषदा, संवर्धन, कायदे, आपत्तीव्यवस्थापन

७) **नेमणुका, नियुक्ती व प्रकाशझोतातील व्यक्ती**

८) **पारितोषिक, पुरस्कार व बहुमान**

९) **सांस्कृतिक व साहित्यिक घटना** – संगीत व नृत्य, चित्रपट, यात्रा, संस्था व स्मारके, साहित्यिक घटना

१०) **क्रीडा क्षेत्राविषयक घटना व सामान्यज्ञान** – महत्त्वाचे दिवस व वर्ष, सर्वप्रथम, सर्वात मोठे/छोटे, घटनाक्रम

(७) **लोकसमुदाय व पर्यावरण** – लोकसमुदाय आणि पर्यावरण आंतरक्रिया, प्रदूषणाचे स्रोत, प्रदूषणाचे घटक आणि त्यांचा मानवी जीवनावरील परिणाम, नैसर्गिक व ऊर्जा साधनसंपत्तीचे शोषण, नैसर्गिक आपत्ती आणि ती कमी करण्यासाठी उपाययोजना

(८) **बुद्धिमत्ता चाचणी –अंकगणित,बेरीज, वजाबाकी, गुणाकार, भागाकार, सरासरी, दशांश अपूर्णांक व बुद्ध्यांक मापन**

१) संख्या आणि वर्णमालिका, सांकेतिक भाषा, साम्य, तुलना, वर्गीकरण

२) मशीन इनपुट आणि चिन्हे, गणितीय तर्क, परिच्छेदांवरुन निष्कर्ष काढणे

३) विधाने आणि युक्तिवाद, विधाने आणि गृहितके, विधाने आणि निष्कर्ष

४) बैठक व मांडणी व्यवस्था, नातेसंबंध

५) आकृत्यांवरील प्रश्न, घनावरील प्रश्न

६) संख्याप्रणाली – लसावि, मसावि, वर्गमूळ आणि घनमूळ

७) बेरीज, वजाबाकी, गुणाकार, भागाकार, दशांश अपूर्णांक, सरासरी, संभाव्यता, टक्केवारी, गुणोत्तर आणि प्रमाण

८) वेळ आणि अंतर,रेल्वे, बोट आणि जलप्रवाह, काळ आणि काम

९) नफा आणि तोटा, विक्री आणि खरेदी, साधे आणि चक्रवाढ व्याज

१०) भूमिती – क्षेत्रफळ, घनफळ आणि परिमिती, घड्याळ, कॅलेंडर, वय, दिशानिर्देश, वेन आकृत्यांवरील समस्या

(९) **मराठी** – सर्वसामान्य शब्दसंग्रह, वाक्यरचना, व्याकरण, म्हणी व वाक्प्रचार यांचा अर्थ आणि उपयोग, उताऱ्यावरील प्रश्नांची उत्तरे

(१०) **इंग्रजी–** Common Vocabulary, Sentence structure, Grammar, Use of Idioms and phrases & their meaning, Comprehension of passage

(११) समाजकार्य व सामाजिक कार्यकर्त्यांची भूमिका

१) समाजकार्याचा इतिहास व तत्त्वज्ञान
२) समाजशास्त्र व मानसशास्त्र
३) सामाजिक अर्थशास्त्र
४) सामाजिक समस्या ओळखण्यात व समुचित धोरणाचा विकास करण्यात समाज कार्यकर्त्यांची भूमिका
५) समाजकल्याणात स्वयंसेवी संस्थांचे योगदान व हस्तक्षेप

(१२) मानवी अभिवृद्धी व व्यक्तिमत्त्व विकास

*** मानव विकास –**
१) व्यक्तीच्या एकूण आयुर्मानातील मानवी अभिवृद्धी व विकास
२) मानव विकासाची तत्त्वे व सिद्धांत
३) मानव विकास हक्काचे यथार्थदर्शन
४) कुटुंबाच्या लोकसंख्याशास्त्रीय व सामाजिक परिस्थितीतील बदल
५) महिलांचा अभ्यास, कुटुंब कल्याण कार्यक्रम – सद्यःकालीन दृष्टिकोन

*** व्यक्तिमत्त्व व सामाजीकरण–**
१) व्यक्तिमत्त्वाच्या उपपत्ती व सामाजिकीकरण यांचे अध्ययन
२) सामाजिकीकरणाच्या पद्धती व गतिशीलता
३) विभिन्न संस्कृतीतील विविध कुटुंबांच्या संदर्भातील सामाजिकीकरण
४) विशेष गरजा असलेली बालके –मध्यस्थीसाठी / हस्तक्षेपासाठी / थांबविण्यासाठी कार्यक्रम
५) धोका असलेली बालके – बालकामगार, रस्त्यावरील मुले, बाल दुर्व्यवहार, दीर्घकाल आजारी असलेली बालके

(१३) बालकांचा शारीरिक, मानसिक व बौद्धिक विकास

१) बाल विकास तत्त्वे व टप्पे आयुर्मान विकास
२) मानव विकास व वर्तन यांचे सिद्धांत
३) मानसिक व बौद्धिक विकास – बुद्ध्यांक, भावनांक
४) आयक्यू व इक्यूची व्यक्तिमत्त्व व कौशल्य विकासातील भूमिका
५) बाल संगोपन
६) बाल्यावस्थापूर्व घ्यावयाची काळजी व विकास – नवीन दिसून येणारे कल, कार्यतंत्रे, संनियंत्रण व देखभाल
७) बाल्यावस्थेतील व पौगंडावस्थेतील विकासाच्या समस्या व अकार्यक्षमता मार्गदर्शन व समुपदेशन
८) प्रगत बाल अभ्यास पद्धती व बालकांच्या मूल्यमापनातील प्रगती

(१४) भारतीय सामाजिक समस्या व उपाययोजना

१) भारतीय सामाजिक समस्यांची संकल्पना व कारक घटक यांचे विश्लेषण
२) भारतातील वंचितांच्या (कुटुंबे, स्त्रिया, मुले, युवक, वयोवृद्ध, दिव्यांग, कुटुंब) समस्या व उपाययोजना
३) सामाजिक समस्यांच्या बाबतीतील हस्तक्षेप – सूक्ष्म व मोठ्या स्तरावरील शासनाचे व स्वयंसेवी प्रयत्न

(१५) महिला व बालविकास विभागाच्या योजना

१) **महिला धोरण २००१**

२) **महिलांच्या सुरक्षिततेसाठी महाराष्ट्र शासनाच्या योजना** – मनोधैर्य

३) **लैंगिक समानता व महिला हक्कांचे बळकटीकरण** – माझी कन्या भाग्यश्री योजना, सुकन्या योजना

४) **शैक्षणिक उपक्रम** – मुलगी वाचवा मुलगी शिकवा, किशोरी शक्ती योजना, राजीव गांधी किशोरी सबलीकरण योजना , सावित्रीबाई फुले कन्या कल्याण पारितोषिक योजना, सावित्रीबाई फुले शिष्यवृत्ती

५) **आरोग्यविषयक योजना** –जननी सुरक्षा अभियान, प्रजनन व बाल आरोग्य कार्यक्रम

६) **महिला आर्थिक सक्षमीकरण**– महिला प्रशिक्षण केंद्र अनुदान, महिलांना स्वयंरोजगार अनुदान, सुमतीबाई सुकळीकर उद्योगिनी महिला सक्षमीकरण योजना

(१६) एकात्मिक बालविकास आयुक्तालयाच्या योजना

१) एकात्मिक बालविकास सेवा योजनेचे लाभार्थी

२) आयसीडीएस योजनेची अंमलबजावणी करणारी यंत्रणा

३) पूरक पोषण आहार

४) लसीकरण– ३ वर्षापेक्षा कमी वयाची बालके, ३–६ वर्षाची बालके

५) आरोग्य तपासणी

६) संदर्भ आरोग्य सेवा

७) अनौपचारिक शालेयपूर्व शिक्षण

८) पोषण आणि आरोग्य शिक्षण

९) आरोग्य व स्वच्छता

१०) गर्भवती व स्तनदामाता– टिटॅनसची लस, लोहयुक्त व जंतनाशक गोळ्या

११) वाढीवर देखरेख – हिमोग्लोबीन, बॉडीमास इंडेक्स तपासणी

१२) जीवन कौशल्य – १५ ते ४५ वर्षाच्या महिला

१३) व्यवसायिक प्रशिक्षण –११ ते १८ वर्षाच्या किशोरी

१४) कुपोषण मुक्तीसाठी ग्राम बाल विकास केंद्रे

१५) बाल संगोपन योजना

(१७) **समाजकल्याण प्रशासन**

१) सामाजिक न्याय खाते – रचना, विभाग, संचालनालये, आयुक्तालये

२) राष्ट्रीय व आंतरराष्ट्रीय स्तरावरील शासकीय व स्वयंसेवी संस्था – रचना, कार्ये, भूमिका व धोरणे

३) शासकीय व अशासकीय संघटनांचे कार्यक्रम व सेवा – कुटुंबे, स्त्रिया, युवक, वयोवृद्ध व मुले यांच्यासाठी

४) कुटुंबे, मुले, स्त्रिया, वयस्कर आणि विशेष गरजा असलेले लोक यांच्याबाबतीत समाज कार्याद्वारे हस्तक्षेप

*** गृहप्रमुखाची प्रशासकीय जबाबदारी, अधिकार व कार्ये**

१) वसतिगृहांचे उद्देश, नियम व सुविधा पुरवठा

२) गृहप्रमुखाची प्रशासकीय व आर्थिक जबाबदारी

३) पर्यवेक्षण, पालकत्व, शिस्तपालन

(१८) **शासनाशी संबंधित निवडक संस्था व आयोग** –

१) केंद्रीय व राज्य मानवी हक्क आयोग

२) राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोग

३) राज्य महिला आयोग

४) महिला आर्थिक विकास महामंडळ

* **केंद्रीय व राज्य मानवी हक्क आयोग**
  १) मानवी हक्क आयोगाची निर्मिती, स्वरुप, कायदेशीर आधार, उद्दिष्ट्ये
  २) केंद्रीय व राज्य मानवी हक्क आयोगाची रचना – अध्यक्ष, सद्स्य – निवड, नेमणुका, कालावधी, जबाबदाऱ्या
  ३) आयोगाचे कामकाज – अधिकार, भूमिका, कार्ये, यंत्रणा व अधिकारी
  ४) महाराष्ट्र मानवी हक्क आयोगाची महत्त्वाची कामगिरी व योगदान
  ५) मानवी हक्क आयोगाशी संबंधित महत्त्वाच्या बाबी
* **राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोग**
  १) राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोगाची निर्मिती, स्वरुप, कायदेशीर आधार, उद्दिष्ट्ये
  २) राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोगाची रचना – अध्यक्ष, सद्स्य – निवड, नेमणुका, कालावधी, जबाबदाऱ्या
  ३) राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोगाचे कामकाज – अधिकार, भूमिका, कार्ये, यंत्रणा व अधिकारी
  ४) राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोगाची महत्त्वाची कामगिरी व योगदान
  ५) राज्य बाल हक्क संरक्षण आयोगाशी संबंधित महत्त्वाच्या बाबी
* **राज्य महिला आयोग**
  १) राज्य महिला आयोगाची निर्मिती, स्वरुप, कायदेशीर आधार, उद्दिष्ट्ये
  २) राज्य महिला आयोगाची रचना – अध्यक्ष, सद्स्य – निवड, नेमणुका, कालावधी, जबाबदाऱ्या
  ३) राज्य महिला आयोगाचे कामकाज – अधिकार, भूमिका, कार्ये, यंत्रणा व अधिकारी
* **महिला आर्थिक विकास महामंडळ**
  १) महिला आर्थिक विकास महामंडळ – रचना, कार्ये, कामगिरी
  २) महिला आर्थिक विकास महामंडळाच्या योजना व योगदान

(१९) शासनाशी संबंधित निवडक कायदे

१) पेपर १ मधील महत्त्वाचे कायदे
२) महिला व बालविकास विभागाद्वारे अंमलबजावणी होणारे कायदे
३) सामाजिक सुरक्षा कायदे
४) महाराष्ट्र राज्य बालन्याय (मुलांची काळजी व संरक्षण) नियम, २०१८
५) प्रशासकीय कामकाजाचे नियम व आदेश – पेपर २ मधील महत्त्वाचे कायदे

* **पेपर –१ मधील महत्त्वाचे कायदे**
  १) माहितीचा अधिकार अधिनियम, २००५
  २) महाराष्ट्र लोकसेवा अधिनियम, २०१५ (सेवा हमी कायदा)
  ३) शासकीय कर्मचाऱ्यांच्या बदल्यांचे विनियमन व शासकीय कार्ये पार पाडताना होणाऱ्या विलंबास प्रतिबंध अधिनियम, २००५
  ४) शासनाची विधीविषयक कामकाज चालविण्याची नियमावली, १९८४

* **महिला व बालविकास विभागाद्वारे अंमलबजावणी होणारे कायदे**
  १) अनैतिक व्यापार प्रतिबंध अधिनियम १९५६
  २) हुंडा प्रतिबंध कायदा १९६१
  ३) वैद्यकीय गर्भपात अधिनियम १९७१
  ४) लिंग निदान प्रतिबंधक अधिनियम, गर्भधारणापूर्व व प्रसूतिपूर्व निदान तंत्र अधिनियम, १९९४
  ५) कौटुंबिक हिंसाचार पासून महिलांचे संरक्षण अधिनियम कायदा २००५

६) लैंगिक हिंसा प्रतिबंध – पॉस्को, शक्ती कायदा
७) महिला कल्याणासाठीचे कायदे

* **सामाजिक सुरक्षा कायदे**

  १) महाराष्ट्र राज्य लोकसेवा (अनुसूचित जाती, अनुसूचित जमाती, विमुक्त जमाती, भटक्या जमाती/विशेष मागास प्रवर्ग व इतर मागास वर्ग यांचेकरिता आरक्षण) अधिनियम, २००१ (महाराष्ट्र लोकसेवा अधिनियम क्र. ८/२००४)

* **महाराष्ट्र राज्य बालन्याय (मुलांची काळजी व संरक्षण) नियम, २०१८**

  १) बालन्याय (मुलांची काळजी व संरक्षण) अधिनियमाचा उद्देश व गरज
  २) बालन्याय अधिनियमातील महत्त्वाची कलमे व तरतुदी, शिक्षेची तरतूद
  ३) बालन्याय अधिनियमाशी संबंधित यंत्रणा व अधिकारी
  ४) बालक हक्कांचा जाहीरनामा
  ५) बालकामगार मुक्ती अभियान

* **प्रशासकीय कामकाजाचे नियम व आदेश – पेपर २ मधील महत्त्वाचे कायदे**

  १) महाराष्ट्र नागरी सेवा (सेवेच्या सर्वसाधारण शर्ती) नियम, १९८१
  २) महाराष्ट्र नागरी सेवा (शिस्त व अपील) नियम ,१९७९
  ३) महाराष्ट्र नागरी सेवा (वर्तणूक) नियम, १९७९
  ४) महाराष्ट्र नागरी सेवा (पदग्रहण अवधी, स्वीयेतर सेवा, निलंबन काळातील प्रदाने) नियम, १९८१
  ५) महाराष्ट्र नागरी सेवा (रजा) नियम, १९८१
  ६) महाराष्ट्र नागरी सेवा (वेतन) नियम, १९८१
  ७) महाराष्ट्र नागरी सेवा (निवृत्तिवेतन) नियम, १९८२
  ८) महाराष्ट्र नागरी सेवा (अंशराशीकरण) नियम, १९८४
  ९) मुंबई नागरी सेवा (प्रवासभत्ता) नियम, १९५९
  १०) विभागीय चौकशी नियम पुस्तिका

(२०) **गृहविज्ञान – पोषक आहार, उपचारशास्त्रीय अन्न**

  १) पोषक आहाराचे मूलघटक
  २) पोषक आहार विषयक जीव–रसायनशास्त्र
  ३) अन्नविषयक सूक्ष्मजीवशास्त्र
  ४) सार्वजनिक पोषक आहार
  ५) उपचारशास्त्रीय पोषक आहार

(२१) **अध्यापन अभियोग्यता**

  १) अध्यापनाचे स्वरूप, उद्दिष्टे, वैशिष्ट्ये, मूलभूत व आवश्यक बाबी
  २) अध्ययनकर्त्याची वैशिष्ट्ये
  ३) अध्यापनावर परिणाम करणारे घटक
  ४) अध्यापनाच्या पद्धती
  ५) अध्यापन साधने
  ६) मूल्यमापन पद्धती

(२२) क्रीडाविज्ञान आणि शारीरिक शिक्षण

१) क्रीडाशास्त्र
२) शारीरिक शिक्षण
३) क्रीडा मानसशास्त्र
४) क्रीडा प्रशिक्षण व मार्गदर्शन – प्रशिक्षण संस्था व क्रीडा विद्यापीठे
५) क्रीडा व्यवस्थापन – क्रीडा स्पर्धाचे आयोजन , क्रीडा स्पर्धादरम्यान उदभवणारी परिस्थिती

(२३) उच्च शिक्षण पद्धती

१) भारतातील उच्च शिक्षण व संशोधन संस्थांची संरचना
२) औपचारिक व दूरशिक्षण
३) व्यावसायिक /तांत्रिक व सर्वसाधारण शिक्षण
४) मूल्य आधारित शिक्षण

(२४) माहिती व संज्ञापन तंत्रज्ञान

१) माहिती व संज्ञापन तंत्रज्ञान – अर्थ, फायदे, तोटे व वापर
२) सर्वसाधारण संक्षिप्त रुपे व परिभाषा
३) इंटरनेट व ई मेलचे मूलभूत आधार

(२५) संप्रेषण

१) संप्रेषणाचे स्वरूप व वैशिष्ट्ये, टप्पे
२) संप्रेषणाचे प्रकार
३) अवरोधक आणि परिणामकारक वर्ग संप्रेषण

(२६) संशोधन अभियोग्यता

१) संशोधनाचा अर्थ, वैशिष्ट्ये आणि प्रकार
२) संशोधनाचे टप्पे
३) संशोधनाच्या पद्धती,संशोधनाचे नीतिशास्त्र
४) शोधनिबंध, लेख, कार्यसत्र, चर्चासत्र, परिषद व परिसंवाद
५) प्रबंध लेखन त्याची वैशिष्ट्ये आणि रूपरेखा

(२७) आधारसामग्री अर्थउकल

१) आधारसामग्रीचे स्रोत, संपादन आणि अर्थउकल
२) संख्यात्मक व गुणात्मक आधारसामग्री
३) आधारसामग्रीचे आलेखीय प्रतिरूपण व प्रतिचित्रण

तालुका क्रीडा अधिकारी, महिला बालविकास आयुक्तालय अधिकारी, समाजकल्याण अधिकारी

चाळणी परीक्षेसाठी उपयुक्त – मागील परीक्षातील प्रश्नसंग्रह

(८) बुद्धिमत्ता चाचणी – अंकगणित व बुद्ध्यांक मापन

१) संख्या आणि वर्णमालिका, सांकेतिक भाषा, साम्य, तुलना, वर्गीकरण
२) मशीन इनपुट आणि चिन्हे, गणितीय तर्क, परिच्छेदांवरुन निष्कर्ष काढणे
३) विधाने आणि युक्तिवाद, विधाने आणि गृहितके, विधाने आणि निष्कर्ष
४) बैठक व मांडणी व्यवस्था, नातेसंबंध
५) आकृत्यांवरील प्रश्न, घनावरील प्रश्न
६) संख्याप्रणाली – लसावि, मसावि, वर्गमूळ आणि घनमूळ
७) बेरीज, वजाबाकी, गुणाकार, भागाकार, दशांश अपूर्णांक, सरासरी, संभाव्यता, टक्केवारी, गुणोत्तर आणि प्रमाण
८) वेळ आणि अंतर,रेल्वे, बोट आणि जलप्रवाह, काळ आणि काम
९) नफा आणि तोटा, विक्री आणि खरेदी, साधे आणि चक्रवाढ व्याज
१०) भूमिती – क्षेत्रफळ, घनफळ आणि परिमिती, घड्याळ, कॅलेंडर, वय, दिशानिर्देश, वेन आकृत्यांवरील समस्या

तालुका क्रीडा अधिकारी/शिक्षण अधिकारी/अधीक्षक परीक्षा (२०००–१७)

१) तालुका क्रीडा अधिकारी परीक्षा, ६ ऑगस्ट २०००
२) शालेय अधीक्षक, सामान्य प्रशासन चाळणी परीक्षा, १३ ऑक्टोबर २००२
३) शिक्षण अधिकारी १८ जानेवारी, २००४
४) जिल्हा उपशिक्षण अधिकारी चाळणी परीक्षा, ८ फेब्रुवारी २००९
५) जिल्हा उपशिक्षण अधिकारी चाळणी परीक्षा, १७ जुलै २०११
६) शालेय अधीक्षक, सामान्य प्रशासन चाळणी परीक्षा, १३ ऑक्टोबर २०१३
७) जिल्हा उपशिक्षण अधिकारी चाळणी परीक्षा, ३१ मार्च २०१४
८) उपशिक्षण अधिकारी व तत्सम पदे चाळणी परीक्षा पेपर–१, १३ ऑगस्ट २०१७

१) संख्या आणि वर्णमालिका, सांकेतिक भाषा, साम्य, तुलना, वर्गीकरण

संख्या आणि वर्णमालिका

१) योग्य पर्याय निवडून रिकामी जागा भरा.
१, ३, ९, २७, ८१, ... ७२९
१) २४३ २) १०८ ३) ९० ४) ६४१

२) दिलेल्या संख्या श्रेणीतील गळलेली संख्या शोधा.
४, ८, १६, _ ४४, ६४
१) २२ २) २८ ३) ३२ ४) ३४

३) पहिल्या ओळीत अक्षर मालिका असून दुसऱ्या ओळीत अंकमालिका आहे. अंकमालिकेतील प्रत्येक अंक, अक्षर मालिकेतील एका अक्षराचा निर्देशक आहे. प्रत्येक मालिकेत काही पदे गळलेली आहेत. अंकमालिकेतील शेवटची चार पदे दिलेल्या पर्यायांमधून शोधा :

a b ... ... h g ... b ... ... b a ... ...

.... १.... ....३ .... १ ... २ ... ... ३ .... १.... .... १ ....

१) ४२१३ २) ३२१४ ३) २३१४ ४) २४१३

४) खालील संख्यामालेतील क्रमाने येणारे पुढील पद कोणते ?

१, २, ६, १५, ३१, ५६, ? .

१) ९२ २) ८१ ३) ७१ ४) ६०

५) खालील मांडणीतील अशी '९' ची संख्या सांगा की जिच्यानंतर ६ व तिच्यापूर्वी ३ आहे ?

५ ६ ९ ३ ६ ९ ३ ९ ६ ९ ३ ६ ४ ३ ९ ६ ६ ३ ९ ६ ३ ५ ४ ३ ९ ६ ७ ३ ९ ६ ५

१) ५ २) ८ ३) ६ ४) ७

६) खालील संख्यामालिकेतील प्रश्नचिन्हाच्या जागी कोणती संख्या येईल?

८, २४, १२, ३६, १८, ५४, ?, ८१

१) २७ २) २६ ३) २५ ४) २४

७) योग्य पर्याय निवडा.

२, ९, २८, ७१, ?

१) १४२ २) १६२ ३) १६० ४) १५२

८) ३, ८, १५, २४, ३५, ?

वरील मालिकेत संख्याची एक श्रेणी दिलेली आहे. ही श्रेणी कोणत्या तरी नियमानुसार तयार करण्यात आली आहे. हा नियम ओळखून प्रश्नचिन्हाच्या जागी कोणती संख्या येईल ते दिलेल्या पर्यायांमधून निश्चित करा.

१) ४७ २) ४९ ३) ४८ ४) ६३

९) मालिका पूर्ण करा.

२, ८, १८, ३२, ५०, ७२, ?

१) ९६ २) ९८ ३) १०२ ४) ११४

१०) खालीलपैकी कोणती संख्या संख्यामालिकेत अचूक बसेल ?

१०, २९, ६६, १२७, २१८, ?

१) ३३७ २) ३४१ ३) ३४३ ४) ३४५

११) प्रश्नांकित जागी मालिकेतील योग्य अंक निवडा.

६, १२, २१, ?, ४८

१) ३८ २) ४० ३) ४५ ४) ३३

१२) पुढील अंकगट तयार करण्यासाठी कोणता नियम वापरला आहे ?
१२१, २१२, ३३९, ५०८
१) संख्येच्या घनातून चार वजा करा
२) संख्येच्या वर्गात एक मिळवा
३) संख्येला दहाने गुणून त्याक एक मिळवा
४) यापैकी नाही

१३) खालीलपैकी कोणती संख्या संख्यामालिकेत अचूक बसेल?
०२ ; ०९ ; २० ; ३५ ; ५४ ; ....; १०४ ; १३५
१) ७०	२) ७३	३) ७७	४) ७९

१४) खालीलपैकी कोणती संख्या संख्यामालिकेत अचूक बसेल?
९९; ७८; ५९; ४२; .....; १४; ३.
१) २१	२) २५	३) २७	४) २९

१५) खालीलपैकी कोणती संख्या संख्यामालिकेत अचूक बसेल?
३५, ४२, ५३, ६६, ..., १०२, १२५
१) ८०	२) ८१	३) ८२	४) ८३

१६) मालिका पूर्ण करा.
१२१५, २४३०, ३६४५, ४८६०, ...
१) ६८६१	२) १८६०	३) ६०७५	४) ४९६०

१७) योग्य पर्याय निवडून खालील मालिका पूर्ण करा.
७, २१, ४२, ४२, १२६, २५२, ...
१) २५२	२) ३७८	३) ५०४	४) ७५६

१८) खालील मालिका पूर्ण करा.
२, ३, ५, ५, ११, ९, २३, १७, ...
१) ३७, ४७	२) ३३, ३७	३) ४७, २३	४) ४७, ३३

१९) खालील अंक मालिकेतील प्रश्न - चिन्हाच्या जागी कोणती संख्या येईल?
४४, ७६, १०१, ११९, ?
१) १०८	२) १३४	३) १३०	४) १२३

२०) प्रश्नचिन्हाच्या जागी कोणती संख्या येईल ?
-१, ३, १५, ३५, ?
१) ६५	२) ६८	३) ६३	४) ७२

२१) प्रश्नचिन्हाच्या जागी कोणती संख्या येईल ?
३०, २६, ३५, १९, ४४, ?
१) २२ २) ८ ३) २८ ४) १०

२२) प्रश्नचिन्हाच्या जागी कोणती संख्या येईल?
७, १३, २१, ?
१) २६ २) ४२ ३) ३१ ४) ३९

२३) प्रश्नचिन्हाच्या जागी कोणती संख्या येईल?
१११, ९६, ७३, ४२, ?
१) ३९ २) ३ ३) ८१ ४) ४५

२४) खालील मालिकेत रिकाम्या जागी कोणत्या संख्या येतील?
२४, ८३, २६, ७६, २९, ७०, ३३, ६५, ३८, ६१, ४४, ..., ...
१) ५३, ५१ २) ५१, ५८ ३) ५८, ५१ ४) ५१, ५३

२५) खालील क्रम वाचून गाळलेल्या जागी योग्य अंक भरा.
५, १०, ३०, १२०, ...
१) १२०० २) २१० ३) ६०० ४) यापैकी नाही

२६) खालीलपैकी कोणती संख्या इतर संख्यांच्या गटातील नाही?
१२, ४९, ४५, २३०
१) १२ २) ४९ ३) ४५ ४) २३०

२७) रिकाम्या जागी योग्य अंक भरा.
६४, ४, २१६, ६, ..., ८
१) २८० २) ३४३ ३) ५१२ ४) ७२९

२८) 4, 9, 13, 22, 35, 57, 9x या क्रमामध्ये x म्हणजे काय?
१) ९ २) ७ ३) ६ ४) २

२९) रिकाम्या जागी येणारा अक्षरसमूह ओळखा.
din, sxc, ..., wbg, lqv.
१) hns २) ejo ३) hmr ४) tye

३०) खालीलपैकी कोणती अक्षरे प्रश्नचिन्हांच्या जागी बसतील ?
A, E, I, ?, ?
१) O, Q २) M, Q ३) M, U ४) O, M

३१) रिकाम्या जागी योग्य पर्याय निवडा.
US, OM, IG, ...
१) EF २) EC ३) HJ ४) AD

३२) रिकाम्या जागी योग्य पर्याय निवडा.
CB, FE, IH, LK, ..., ...
१) NO, RQ २) PQ, ON ३) ON, RQ ४) RQ, NO

३३) ACEG, HJLN, OQSU, ?, CEGI वरील प्रश्नांत प्रश्नचिन्हाच्या जागी काय येईल?
१) UWYA २) VXZA ३) VWYB ४) VXZB

३४) पुढील अक्षर गट तयार करण्यासाठी खालीलपैकी कोणत्या नियमाचा वापर केला आहे ?
YAB, XCD, WEF, VGH
१) प्रत्यके गटातील सर्व अक्षरे लागोपाठ येणारी आहेत.
२) प्रत्येक गटातील दुसऱ्या व तिसऱ्या क्रमांकाची अक्षरे लागोपाठ असून पहिले अक्षर उलट क्रमाने येते.
३) प्रत्येक गटात पहिल्या क्रमांकाची अक्षरे सुलट क्रमाने व दुसऱ्या व तिसऱ्या क्रमांकाची अक्षरे उलट क्रमाने येतात.
४) प्रत्येक गटातील सर्व अक्षरे उलट क्रमाने येतात.

३५) पुढील अक्षरगट तयार करण्यासाठी खालीलपैकी कोणत्या नियमाचा वापर केला आहे?
ZB, YC, XD, WE
१) प्रत्येक गटातील अक्षरे लागोपाठ येणारी आहेत.
२) प्रत्येक गटातील पहिल्या क्रमांकाची अक्षरे उलट क्रमाने तर दुसऱ्या क्रमांकाची अक्षरे सुलट क्रमाने येतात
३) गटातील सर्व सक्षरांचा क्रम उलट आहे.
४) प्रत्येक गटातील दुसऱ्या क्रमांकाचे अक्षर उलट क्रमाने तर पहिल्या क्रमांकाचे अक्षर सुलट क्रमाने येते.

३६) पुढील अक्षर गट तयार करण्यासाठी खालीलपैकी कोणत्या नियमाचा वापर केला आहे ?
AJJ, BKK, CLL, DMM
१) पहिल्या क्रमांकाची अक्षरे लागोपाठ येतात तर प्रत्येक गटातील दुसरे व तिसरे अक्षर पहिल्या अक्षरापासून नववे आहे.
२) प्रत्येक गटातील सर्व अक्षरे सुलट क्रमाने येतात.
३) प्रत्येक गटातील सर्व अक्षरे उलट क्रमाने येतात
४) प्रत्येक गटातील पहिले अक्षर सुलट क्रमाने येतात तर उरलेली दोन अक्षरे पहिल्यापासून आठवी आहेत.

३७) पुढील अक्षरगट तयार करण्यासाठी खालीलपैकी कोणत्या नियमाचा वापर केलेला आहे ?
AMZ, BNY, COX, DPW.
१) प्रत्येक गटातील अक्षर उलट क्रमाने येतात.
२) प्रत्येक गटात पहिल्या क्रमांकाची अक्षरे सुलट क्रमाने, तिसऱ्या क्रमांकाची अक्षरे उलट क्रमाने तर मधले अक्षर पहिल्या अक्षरा-पासून बारावे येते.
३) प्रत्येक गटातील सर्व अक्षरे सुलट क्रमाने येतात.
४) प्रत्येक गटातील पहिले व तिसरे ही अक्षरे लागोपाठ येणारी असून मधल्या अक्षराबाबत कोणताच नियम नाही.

३८) खालील क्रम पूर्ण करा.

XVT, YWU, VTR, WUS, ...

१) TRP　२) UTS　३) VUT　४) TSR

३९) पुढील अक्षरगट तयार करण्यासाठी खालीलपैकी कोणत्या नियमाचा वापर केला आहे ?

JMN, KOP, LQR, MST

१) प्रत्येक गटातील पहिले अक्षर मागील गटाच्या पहिल्या अक्षरानंतर येणारे आहे. दुसऱ्या व तिसऱ्या क्रमांकाची अक्षरे लागोपाठ येणारी आहेत.

२) प्रत्येक गटातील सर्व अक्षरे उलट क्रमाने येतात.

३) प्रत्येक गटातील पहिल्या क्रमांकाचे अक्षर सुलट क्रमाने येते आणि दुसऱ्या व तिसऱ्या क्रमांकाची अक्षरे एकाआड एक येणारी आहेत.

४) प्रत्येक गटातील पहिल्या अक्षराचा क्रम सुलट असून मधले अक्षर पहिल्या अक्षरापासून पाचवे आहे.

४०) क्रम पूर्ण करा.

ADGJ, BEHK, CFIL, DGJM, EHKN ....

१) FILO　२) FHKM　३) FIKL　४) FHJL

४१) ECD - IGH - MKL - QOP - ?

१) STU　२) QST　३) UST　४) QRP

४२) पुढील क्रम पूर्ण करा.

WS, VU, UW, ?

१) SV　२) TS　३) TY　४) UV

४३) प्रश्नचिन्हांच्या ठिकाणी येणारी अक्षरे कोणती?

M, A, L, B, K, C, J, ?

१) KD　२) ID　३) DI　४) DH

४४) खालील क्रम पूर्ण करा.

BPL, CQN, DRQ, ESU, ...

१) FTW　२) FOV　३) FTV　४) FTZ

४५) रिकाम्या जागी येणारे योग्य अक्षर ओळखा.

WXYZ, RST, NO, ...

१) M　२) K　३) J　४) L

४६) खालील अक्षरमालिकेत काही अक्षरे वगळली आहेत. वगळलेली अक्षरे योग्य त्या क्रमाने चार पर्यायात दिलेली आहेत. योग्य तो पर्याय निवडा.

YZ ..... YY ..... XYYZX ..... YZX ..... YZ ..... Y

१) XZYYX　२) YXZYZ　३) ZZYXY　४) YXZXY

४७) खालील अक्षरमालिकेतील गाळलेली अक्षरे योग्य क्रमाने असलेला पर्याय निवडा.
p...qqr...ppq...rppp...qrp ...
१) rpqpq　　२) qprqp　　३) qqppp　　४) ppqqp

४८) खालील मालिकेत रिकाम्या जागी अक्षरांची कोणती जोडी येईल?
YB, WD, TG, PK, ...
१) QP　　२) PQ　　३) KP　　४) OK

४९) खालील मालिका पूर्ण करा.
Cdpq, Deqr, Efrs, ...
१) Fgst　　२) FGut　　३) Tfgu　　४) Gfur

५०) दिलेल्या मालिकेत प्रश्नचिन्हाच्या ठिकाणी कोणता पर्याय येईल ?
ACEZXV, BDFYWU, ?, DFHWUS
१) CFGVXT　　३) CEFXYV　　३) CEGXVT　　४) GCEVXT

५१) एका सांकेतिक भाषेत REASONING हा शब्द SAEROGNIN असा लिहिला जातो तर त्याच भाषेत IMPORTANT हा शब्द कसा लिहिला जाईल ?
१) OPMIRTNAT　　२) OPMITANTR　　३) TANTRIMPO　　४) TANTOPMIR

५२) जर CUBA म्हणजे IRAQ आणि IRAN म्हणजे POZD असे लिहिले तर LIMA कसे लिहाल ?
१) FLDF　　२) ZFEQ　　३) TFLQ　　४) DEFZ

५३) जर अक्षरे ही अंक दाखवीत असतील आणि D जर YX असेल तर, G =?
१) १७　　२) १८　　३) १९　　४) २०

५४) A 2 D 7 ? 16 V 29 या मालिकेत ? म्हणजे ....
१) L　　२) M　　३) F　　४) K

५५) खालील मालिका पूर्ण करा.
BD 10; FH 19; JL 36; NP 69;..... RT 134
१) RT 134　　२) ST 124　　३) RT 164　　४) QR 144

५६) खालील मालिकेतील रिकाम्या जागेसाठी अचूक पर्याय निवडा.
AB—YZ—15, CD—WX—77, ..., GH—ST—01
१) EF—NO—55　　२) EF—UV—139　　३) EF—QR—83　　४) EF—PQ—75

५७) दिलेल्या मालिकेतील शेवटचे पद कोणते ?
E 6 I 9 J 10 X 24 S .....
१) १६　　२) १९　　३) १८　　४) २०

५८) योग्य अक्षरांची निवड करून रिक्त जागा पूर्ण करा.

- a - ba - a - bbaa - ab -

१) a b a a a b २) b a b a b a ३) a a b b b a ४) b a a a b a

५९) 4 W 1, 10 Q 1, 16 ? 1 ...... या क्रमातील ? जागी येणारे अक्षर कोणते?

१) L २) H ३) K ४) Z

सांकेतिक भाषा

१) एका सांकेतिक भाषेत FLOWER हा शब्द IORZHU असा लिहिला तर त्या भाषेत SAND हा शब्द कसा लिहाल?

१) TCQI २) TCQG ३) VDQP ४) VDQG

२) एका सांकेतिक भाषेत 'CNMC' म्हणजे 'ALKA' तर ह्याच सांकेतिक भाषेत 'CUJC' म्हणजे काय होईल?

१) ABHA २) ASHA ३) AMNA ४) ATMA

३) 'AWAKE' आणि 'ZVZJD' यात जो संबंध आहे तसाच संबंध 'FRIEND' या शब्दाचा खालीलपैकी कोणत्या शब्दाशी आहे ?

१) WQHDME २) EQHDMC ३) EQHDME ४) EQHDMM

४) जर BEING हा शब्द CD असा लिहिला आणि BEHOLD हा शब्द CE असा लिहिला, तर त्याच संकेतानुसार HOLDING हा शब्द कसा लिहिला जाईल ?

१) CDE २) CED ३) DE ४) ED

५) एका विशिष्ट सांकेतिक भाषेत PAVE हा शब्द PBXH असा लिहितात तर त्याच सांकेतिक भाषेत RUST हा शब्द कसा लिहिला येईल ?

१) PVUW २) RBXH ३) RVUW ४) PUST

६) जर एका सांकेतिक भाषेत CONVEX हा शब्द APOWFV असा लिहितात तर त्या भाषेत RETAIN हा शब्द कसा लिहावा?

१) OFUBJL २) PFUBJL ३) PGUBJL ४) PGFUBJL

७) खाली दोन स्तंभांमध्ये काही शब्द व त्यांचे संकेत दिलेले आहेत. परंतु संकेत, शब्दांतील अक्षरांच्या क्रमानुसार नाहीत. दोन्ही स्तंभांचे निरीक्षण करून A या अक्षराचा संकेत शोधा.

स्तंभ 'अ'–शब्द	स्तंभ 'ब'– संकेत
RINSE	yexkh
CAMP	zfja
WET	bdh
CROWN	dfxvl
PORT	bvax
MINT	ljkb

पर्यायी उत्तरे :

१) a २) z ३) f ४) j

८) जर एका सांकेतिक भाषेत FRIEND हा शब्द JVMIRH असा लिहिला तर JAPANESE हा शब्द कसा लिहाल?
१) NESEJIWI २) NETERIWI ३) MESERIOI ४) METERIWI.

९) एका सांकेतिक भाषेत GOVINDA ALA हे शब्द AUPUCTJGGFG असे लिहितात तर MINISTER WENT हे शब्द कसे लिहाल ?
१) STCCMNKXQKTN २) SCTCMNKXQKTN
३) SCCMTNKXQTKN ४) SMCCTNXKQNKT

१०) जर Stefi Graf हा शब्द abefg hirf असा लिहिला तर Grete Staf कसा लिहावा ?
१) hiebe baaf २) beeih abaf ३) hiebe abrf ४) beihe faba

११) एका सांकेतिक भाषेत POLICE हा शब्द SROLFH असा लिहितात. तर त्या भाषेत RESIGN हा शब्द कसा लिहाल ?
१) UVHLJQ २) UHVLJQ ३) UHLVQJ ४) ULHVQJ

१२) एका सांकेतिक भाषेत STRAIN हा शब्द UWTDKQ असा लिहितात. तर PLACES हा शब्द कसा लिहावा
१) RNDFGV २) ROCFHV ३) RODEGV ४) ROCFGV

१३) एका सांकेतिक लिपीत 'यमसदन' हा शब्द 'नादसामया' असा लिहितात, तर 'सकलगण' हा शब्द त्या लिपीत कसा लिहिला जाईल?
१) णागलाकसा २) सकालगण २) णगालकास ४) णागलकास

१४) समजा १७ – ४ = ३०५ आणि १९ – ७= ४१० असेल तर २३ – ५ किती ?
१) १८ २) ५४५ ३) ५५४ ४) ४५५

१५) जर FUNDAMENTAL हा शब्द 49721637815 असा लिहिला तर NUDDLE हा शब्द कसा लिहाल ?
१) ७९५२२३ २) ७९२२५३ ३) ७२५२९३ ४) ७९४५३

१६) जर $\frac{L+M}{E}$ = *५ असेल तर* $\frac{R+W}{J}$ = ?
१) ६ २) ४ ३) १० ४) २०

१७) जर A + N = १५, M + C = १६, R + B = २०, तर J + K = ?
१) १८ २) २२ ३) २१ ४) १५

१८) एका सांकेतिक भाषेत जीवनरथ हा शब्द ६५३८७ व राजीवलोचन हा शब्द १६५२४३ असा लिहिल्यास नवथर हा शब्द कसा लिहावा ?
१) ३५७८ २) ३८७५ ३) ५३८७ ४) ३५६७

१९) एका सांकेतिक भाषेत ANSWER म्हणजे 241356 व MAD म्हणजे 928 तर REWARD म्हणजे काय?
१) 656328 २) 653268 ३) 563286 ४) 632685

२०) जर ab = 2; gh=8; mn=14; आणि abyz=52; efst=120 तर cdop ची किंमत किती ?
१) ६४ २) ११ ३) ४६ ४) ४७

२१) एका सांकेतिक भाषेत MOBILITY हा शब्द ४६२९३९२७ असा लिहितात तर त्याच भाषेत EXAMINATION हा शब्द कसा लिहाल ?
१) ६७२५०६२३०७६ २) ५६१४९५१२९६५ ३) ४५०३८४०१८५४ ४) ५७१५९४४१३९५५

२२) जर हा शब्द 15 35 7 11 31 असा लिहिला तर 'WARD' शब्द कसा लिहाल ?
१) १ ७३ ११ ०४ २) ४ १७३ ११० ३) १४ ७३ ११० ४) ४१ ३७ ०११

२३) ''4 CZ'' चा ''14 AA'' शी जसा संबंध आहे तसा ''6 KK'' चा संबंध खालीलपैकी कोणाशी आहे?
१) 12 LM २) 20 IL ३) 10 LI ४) 18 MN

२४) ''JP 2'' चा ''IQ 7'' शी जसा संबंध आहे तसा खालीलपैकी कोणाचा ''UE 10'' शी संबंध आहे ?
१) DV 4 २) VC 6 ३) VD 3 ४) WD 8

२५) एका सांकेतिक भाषेत TOUR = (15) आणि MOON = (-25) तर QUOT = ?
१) ० २) ३ ३) −३ ४) २

२६) एका सांकेतिक लिपीत NOTES हा शब्द 7 ■ 4G11 असा लिहितात, OPEQ हा शब्द ■ 6G □ असा आणि KAMU हा शब्द △Z▲ = असा लिहितात तर □ = G 114 याचा अर्थ काय ?
१) GUEST २) STATU ३) TSATU ४) QUEST

२७) जर BIRD म्हणजे 1234 आणि RED म्हणजे 354 तर BIRDE म्हणजे काय?
१) १३२५४ २) १३२४५ ३) १३३४५ ४) १३३५४

२८) एका सांकेतिक लेखनपद्धतीत COUGHING हा शब्द 67451382 असा आणि HOT हा शब्द १७९ असा लिहितात, तर त्याच लेखनपद्धतीत THOUGHT हा शब्द कसा लिहावा?
१) ९१७४५१९ २) ९१४७१५९ ३) ९१७५१४९ ४) ७१९४५९७

२९) एका सांकेतिक भाषेत PROTEIN हा शब्द 33373141111929 असा लिहितात. तर त्याच सांकेतिक भाषेत 333731131139393137 म्हणजे काय ?
१) PROFESSOR २) PRODUCER ३) PROPRIETOR ४) PROTECTOR

३०) जरSWIM म्हणजे 1 2 3 4, SWEAR म्हणजे 1 2 5 6 7, WANDER म्हणजे 2 6 8 9 5 7, आणि SENDER म्हणजे 158 957, तर WARDEN म्हणजे काय ?
१) २६५ ९८७ २) ८७६ ९२५ ३) २६७ ९५८ ४) ५६७ ९८१

३१) एका दुकानदार आपल्या मालाच्या किमती खालील सांकेतिक भाषेत दर्शवितो. MASTER JOHN = 123450 6789 दुकानदार आपल्या मालाच्या किमती बदलतो आणि खालील नवीन संकेतांचा वापर करतो. PURCHASE SUGAR = 12345678 72063 जर नवीन भाषेत एका वस्तूची किंमत 'RUSH' या संकेतानी दर्शविल्यास जुने दर कोणत्या संकेतात दर्शविले होते ?

१) EONS २) SAOE ३) NOES ४) NOSE

३२) एका सांकेतिक लिपीत ADEGI हे असे ९६१३५ लिहितात तर त्याच लिपीत BADGE कसे लिहितात?

१) ८६३१९ २) ८६९१३ ३) ८९६३१ ४) ८१९६३

३३) जर SAD हा शब्द सांकेतिक भाषेत २२ – ४ – ७ असा लिहिला जातो. तर NATION या शब्दासाठी योग्य सांकेतिक पर्याय कोणता?

१) १७ – ४ – २२ – १२ – १८ – १७ २) १७ – ४ – २३ – १२ – १८ – १७
३) १७ – ४ – २२ – ११ – १८ – १७ ४) १७ – ४ – २३ – १२ – १९ – १७

३४) जर K = ११ आणि N = १४ असेल तर 'KANE' चे अंकात्मक रुपांतर कसे कराल ?

१) ११ – १५ – १४ – १ २) ११ – १ – १४ – ५
३) ११ – ५ – १ – १४ ४) ११ – ५ – १४ – १

साम्य, तुलना

१) प्रश्न चिन्हाच्या जागी अचूक पर्याय निवडा.

८० : १२० : : ? : २२४

१) १६८ २) १६० ३) १८० ४) १००

२) प्रश्न चिन्हाच्या जागी योग्य पर्याय निवडा.

२७ : २१६ : : ६४ : ?

१) ९१ २) ८२ ३) २५२ ४) ५१२

३) (73, 33, 12) या संख्या संचातील संख्यांशी जास्तीत जास्त साधर्म्य असलेला संख्या संच कोणता ?

१) (२, १२, ३३) २) (८, २७, ६४) ३) (९, १६, २५) ४) (२६, ६४, ७२)

४) 26 चा 35 शी जो संबंध आहे, तसाच संबंध ६८ चा कोणाशी आहे ?

१) ५७ २) ५९ ३) ७७ ४) ७९

५) प्रश्नचिन्हाच्या ठिकाणी येणारी संख्या कोणती ?

७२ : १७ :: ? : २४

१) ८९ २) १३५ ३) २५५ ४) ३२३

६) प्रश्नचिन्हाच्या ठिकाणी कोणता पर्याय येईल ?

ABC : NOP :: ? : VWX

१) HIJ २) JKL ३) IJK ४) HKL

७) जर and = 587; buo = 410; dog = 709 व ead = 957 तर c = ?

१) ६ २) ३ ३) २ ४) १

८) जर and : but :: for : gvh तर boy : cvo :: toy : ? यात प्रश्नचिन्हाचे जागी काय येईल ?

१) tvo २) uvo ३) swo ४) rov

९) ''O 3 V''चा ''V 20 C'' शी जसा संबंध आहे, तसा ''J 1 N''चा खालीलपैकी कोणाशी संबंध आहे?

१) U 4 Q २) K 2 M ३) Q 8 U ४) L 4 M

१०) जर O, P, Q म्हणजे 75, 76, 77 तर Y, X, Z म्हणजे?

१) ८५, ८४, ८६ २) ८४, ८५, ८६ ३) ६०, ६१, ६२ ४) ६१, ६०, ६२

११) जर MARD = (2) व zebra = (4) तर CAMEL = ?

१) –१६ २) –१८ ३) १६ ४) १४

१२) प्रश्नचिन्हाच्या ठिकाणी येणारा अक्षरसमूह कोणता ?

JMKL : ? :: PSQR : CFED

१) YVZX २) UVZX ३) WZYX ४) YXZW

१३) मालिका पूर्ण करा.

AF : IK : : LQ : ?

१) MO २) TV ३) RS ४) OR

१४) जर ACEG : १३५७, तर BDFH : ?

१) ८६४२ २) ६८२४ ३) ४२६८ ४) २४६८

१५) जर EFGH : HGFE : : MNOP : ?

१) NOPM २) PONM ३) NOMP ४) MONP

१६) योग्य पर्याय निवडा.

ABDC : EFGH : : IJLK : ?

१) NMOP २) NMPO ३) MNPO ४) MNOP

१७) पहिल्या पदाचा दुसऱ्या पदाशी विशेष संबंध आहे. तसाच संबंध तिसऱ्या पदाचा चौथ्या पदाशी आहे. प्रश्नचिन्हाच्या जागी अचूक पर्याय निवडा.

QIWG : RHXE : : XPRM : ?

१) YQSL २) WQQN ३) YOQN ४) YOSL

१८) जर Z = BF तर T = ?

१) १७ २) १८ ३) १९ ४) २०

Study CIRCLE

१९) प्रश्नचिन्हाच्या जागी योग्य पर्याय निवडा.
DWH : WDS :: FUL : ?
१) ELV २) OFU ३) UFO ४) FOU

२०) पहिल्या पदाचा दुसऱ्या पदाशी जो संबंध आहे अगदी तसाच संबंध तिसऱ्या पदाचा चौथ्या पदाशी आहे हे लक्षात घेऊन प्रश्नचिन्हांच्या जागी काय येईल ते ठरवा?
चंद्र : ? पृथ्वी : सूर्य
१) तारा २) पृथ्वी ३) ग्रह ४) उपग्रह

२१) प्रश्नचिन्हाच्या जागी कोणती संख्या येईल ?

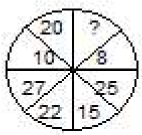

१) १३ २) २५ ३) ४४ ४) ११

२२) प्रश्नचिन्हाच्या जागी कोणती संख्या येईल ?

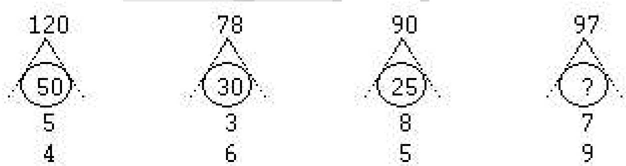

१) १७ २) ६३ ३) ९० ४) ८८

२३) खालील संचालीत प्रश्नचिन्हाच्या जागी कोणती संख्या अचूक बसेल?

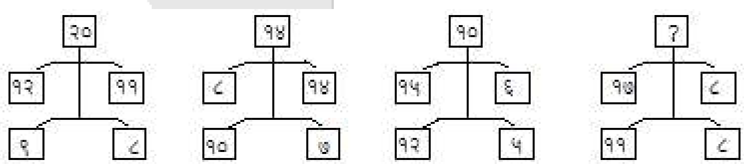

१) १८ २) १६ ३) १९ ४) १७

२४) खालील संचातील प्रश्नचिन्हाच्या जागी कोणती संख्या अचूक बसेल?

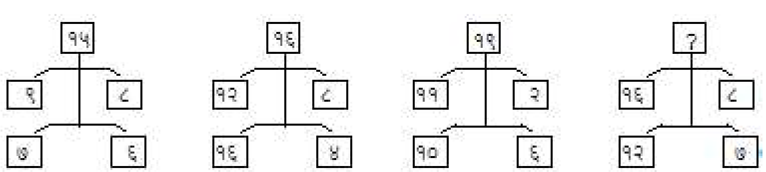

१) २८ २) २२ ३) २४ ४) २६

२५) खालील आकृतींमधील प्रश्नचिन्हाच्या जागी कोणती संख्या अचूक बसेल ?

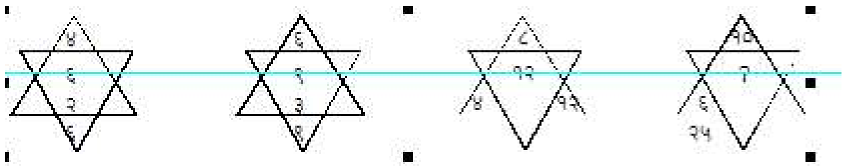

१) ४० २) २० ३) १५ ४) ७

२६) खालील आकृतींमधील प्रश्नचिन्हाचे जागी कोणती संख्या अचूक बसेल?

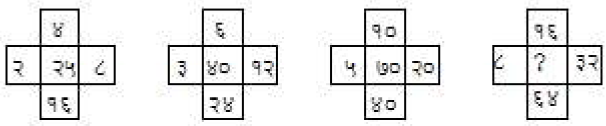

१) ११२ २) ११५ ३) ९६ ४) १२८

२७) प्रश्नचिन्हाच्या ठिकाणी येणारी संख्या कोणती ?

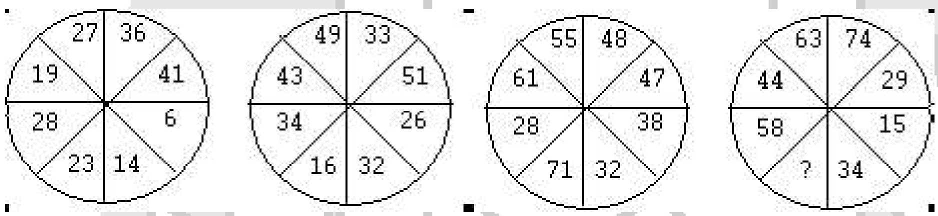

१) ११ २) १९ ३) १४ ४) ४५

२८) पुढील रचनेतील प्रश्नचिन्हासाठी योग्य पर्याय कोणता ?

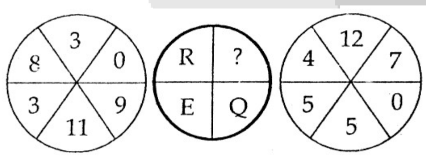

१) E २) V ३) R ४) Q

२९) खालील आकृतीत प्रश्नचिन्हाच्या जागी कोणती संख्या येईल ?

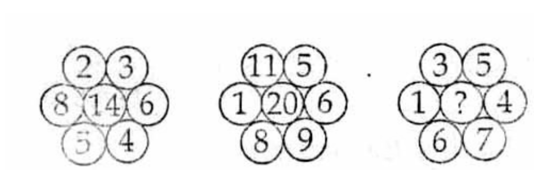

१) १८ २) १४ ३) १३ ४) १९

CIRCLE

३०) प्रश्नार्थक चिन्हाच्या ठिकाणी योग्य संख्या दिलेल्या पर्यायांतून निवडा :

3	15	5
5	35	7
9	?	5

१) ५४ २) ५० ३) ४९ ४) ४५

३१) प्रश्नार्थक चिन्हाच्या ठिकाणी खाली दिलेल्या पर्यायांमधून योग्य संख्या निवडा :

3	5	7
9	25	49
27	125	?

१) २४५ २) ३४३ ३) ३४९ ४) ३६३

३२) A, B, C या वर्तुळातील संख्या वर्तुळाबाहेरील संख्यांशी विशिष्ट पद्धतीने, संबंधित आहेत. त्या संबंधानुसार C वर्तुळाच्या प्रश्नचिन्हाच्या जागी कोणती संख्या येईल ?

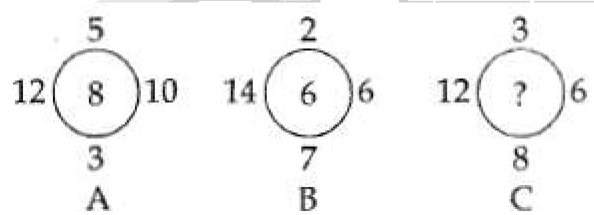

१) ३ २) ४ ३) ६ ४) ९

३३) खालील तक्त्यात प्रश्नचिन्हाच्या जागी कोणता अंक असेल ?

१	?	३
९	७२९	२७
८१	२४३	६५६१

१) २०९२ २) २२९६ ३) २४९८ ४) २१८७

३४) खालील आकृतीत प्रश्नचिन्हाच्या जागी कोणती संख्या येईल?

१) ४० २) ४८ ३) ८० ४) ७२

३५) खालील आकृतीतील अक्षरांच्या मांडणीचा अभ्यास करा व प्रश्नाचे उत्तर पर्यायातून शोधा.

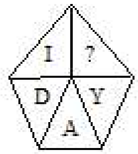

१) P   २) O   ३) N   ४) Q

३६) खालील तिन्ही आकृतींचे निरीक्षण करुन तिसऱ्या आकृतीतील '?' चिन्हासाठी दिलेल्या पर्यायातून योग्य पर्याय निवडा.

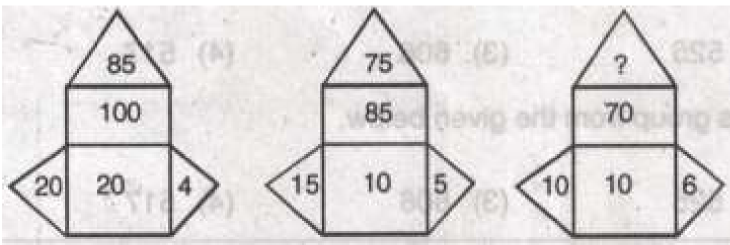

१)   ६०   २) ६४   ३) ६५ ४) ७०

३७) खालील आकृतीमध्ये '?' साठी अचूक पर्याय निवडा.

०	३	८
१५	?	३५
४८	६३	८०

१) २०   २) ६०   ३) ४०   ४) २४

३८) खालील चौरसात ९ चौकटी असून विशिष्ट सूत्रानुसार काही संख्या ८ चौकटीत लिहिलेल्या आहेत, या सूत्रानुसार प्रश्न चिन्हाच्या जागी कोणती संख्या येईल ?

२४	२३	२८
४१	३९	?
१५	१८	९

१) ३३   २) ४३   ३) ३७   ४) ४५

३९) प्रश्नचिन्ह असलेल्या ठिकाणी योग्य पर्याय ओळखा.

१	२	३
५	५	५
३६	?	६४

पर्यायी उत्तरे :

१) ४२   २) ९४   ३) ४९   ४) ०९

वर्गीकरण /विसंगती

१) पुढील मालिकेतील विसंगत घटक निवडा.
३२२, २१०, १५४, १११, १०५
१) १११ २) १५४ ३) २१० ४) ३२२

२) खालीलपैकी गटात न बसणारा पर्याय ओळखा.
४४४, ५२५, ६०६, ५१७
१) ४४४ २) ५२५ ३) ६०६ ४) ५१७

३) खालील प्रश्नातील विजोड पद ओळखा.
WSMHC, YTOJE, VQLGB, UPKFA
१) WSMHC २) YTOJE ३) VQLGB ४) UPKFA

४) खालील गटातील पाहुणा ओळखा.
पोपट, चिमणी, गाय, कावळा
१) पोपट २) चिमणी ३) गाय ४) कावळा

५) खालील गटातील पाहुणा ओळखा.
व्हेल, हत्ती, हिप्पोपोटॅमस, बेडूक
१) व्हेल २) हत्ती ३) हिप्पोपोटॅमस ४) बेडूक

२) मशीन इनपुट आणि चिन्हे, गणितीय तर्क, परिच्छेदांवरुन निष्कर्ष काढणे

मशीन इनपुट आणि चिन्हे, गणितीय तर्क

१) जर + म्हणजे – – म्हणजे ×, × म्हणजे ÷ आणि ÷ म्हणजे + तर :
१५ × ३ ÷ १५ + ५ – २ = ?
१) ३० २) ० ३) ६ ४) १०

२) पुढील मांडणीतील तर्कविसंगतीची सुरुवात कोणत्या पायरीला सुरू झाली आहे?
१) १ माणूस = २ पाय (क)
२) ४ माणसे = ८ पाय (ख)
३) (क) ला (ख) ने गुणून
४) ४ माणसे = १६ पाय
५) ∴ १ माणूस = ४ पाय
६) ∴ सर्व माणसे चतुष्पाद आहेत

पर्यायी उत्तरे :
१) २ ऱ्या २) ३ ऱ्या ४) ४ थ्या ४) ५ व्या

३) बेलिंडाने एक सांकेतिक भाषा तयार केली आहे. त्यासाठी तिने शब्दांऐवजी अंकचिन्हे वापरली आहेत. त्यानुसार,

मी खीर करतेय → ६,७,८

खीर केशरी झालीय → ५, ४, ६

केशर उत्तम आहे → १, २, ५

यावरून खीर शब्दांऐवजी कोणते अंकचिन्ह वापरले आहे ?

१) ५ २) ६ ३) ७ ४) ८

३) विधाने आणि युक्तिवाद, विधाने आणि गृहितके, विधाने आणि निष्कर्ष

१) खालील विधाने विचारात घ्या.

अ) किमान १०० सदस्यांच्या पाठिंब्याशिवाय अविश्वासाचा ठराव मांडता येत नाही.

ब) अविश्वासाचा ठराव केवळ लोकसभेतच मांडता येतो.

क) दोन अविश्वासाच्या ठरावांमध्ये किमान ६ महिन्यांच्या कालावधी असावा लागतो.

ड) अविश्वासाचा ठराव केवळ विरोधी पक्ष नेत्याकडूनच मांडला जातो.

वरीलपैकी कोणती विधाने बरोबर आहेत ?

१) (अ) आणि (ड) २) (ब) आणि (क) फक्त ३) (अ),(ब) आणि (क) ४) (ब),(क) आणि (ड)

२) पुढे सहा विधाने दिली आहेत. त्यातील तीन विधाने निवडून त्यांचे पाच गट दिले आहेत. त्यातील तर्कसंगत विधानांचा गट (एक वा अनेक) निवडा.

अ) सर्व परग्रहवासी मासे खातात.

आ) जे कोणी मासे खातात ते सर्व परग्रहवासी नाहीत

इ) जे कोणी मासे खातात ते सर्व शाकाहारी आहेत

ई) सर्व परग्रहवासी मांसाहारी आहेत.

उ) जे कोणी मासे खातात ते सर्व मांसाहारी आहेत

ऊ) परग्रहवासी शाकाहारी आहेत.

गट –

क) (आ),(इ),(उ) ख) (अ),(आ),(उ) ग) (अ),(ई),(उ)

घ) (अ),(इ),(ई) ड) (अ),(ई),(ऊ)

पर्यायी उत्तरे :

१) फक्त (ग) २) (ड) फक्त

३) (ग) व (ड) ४) कोणत्याही गटातील विधानात तर्कसंगती नाही

३) दिलेल्या विधानांच्या संचाच्या आधारे कोणता निष्कर्ष काढता येईल ?

a) फक्त वयोगट ११ ते १२ दरम्यानचे, डाव्या हाताने काम करणारे, शाळेत शिकणारे, कृती कसोटीसाठी पात्र आहेत.

b) कृती कसोटीसाठी आवश्यक असणाऱ्या कौशल्याच्या सरावासाठी सर्व स्त्री उमेदवारांना मदत करण्यात आलेली आहे.

c) उमेदवारांपैकी काही पुरुष आहेत

पर्यायी उत्तरे :

१) कृतीसाठी आवश्यक कौशल्याच्या सरावासाठी सर्व शिकणाऱ्यांना मदतीची गरज आहे.

२) कृती कसोटीला बसलेले सर्व उमेदवार डाव्या हाताने काम करणारे आहेत.

३) कृती कौशल्याच्या सरावासाठी सर्व स्त्री उमेदवारांना मदतीची गरज आहे.

४) डाव्या हाताने काम करणाऱ्या सर्व शिकणाऱ्यांना कौशल्य सरावासाठी मदतीची गरज आहे.

४) **विधान** : एका एक दिवसीय क्रिकेटच्या सामन्यात एका संपूर्ण संघाने एकूण २३० धावा काढल्या. त्यापैकी १६१ धावा फिरकी गोलंदाजांनी बनविल्या आहेत.

निष्कर्ष :

i. संघातील ७०% खेळाडू फिरकी गोलंदाज आहेत

ii. संघातील सुरुवातीचे व मधल्या फळीचे फलंदाज हे फिरकी गोलंदाज होते.

१) फक्त (i) बरोबर आहे
२) फक्त (ii) बरोबर आहे
३) (i) व (ii) दोन्ही बरोबर आहेत
४) (i) व (ii) दोन्ही चूक आहेत.

५) खाली एक विधान आणि दोन पर्याय गृहितके दिलेली आहेत ते विधान कशा आधारे केलेले आहे?

विधान : आपल्याला अधिक शिक्षक नेमण्याची गरज आहे.

गृहितके : I) शिक्षक उपलब्ध आहेत.

II) विद्यमान शिक्षक चांगले नाहीत.

पर्यायी उत्तरे :

१) फक्त गृहीतके I च्या आधारे
२) फक्त गृहीतके II च्या आधारे
३) गृहीतके I व III या दोन्हींच्या आधारे
४) गृहीतके I व II यापेक्षा वेगळ्या गृहीतकाच्या आधारे.

६) **विधाने –**

(i) सर्व P हे Q आहेत
(ii) सर्व Q हे R आहेत

काढलेले अनुमान –

(अ) सर्व P हे R आहेत
(ब) सर्व R हे P आहेत.

पर्याय –

१) अनुमान 'अ' सत्य
२) अनुमान 'ब' सत्य
३) दोन्ही अनुमाने सत्य
४) दोन्ही अनुमाने असत्य

७) **विधाने –**

(i) सर्व पादचारी गरीब आहेत
(ii) सर्व गरीब प्रामाणिक आहेत

काढलेले अनुमान –

(अ) सर्व प्रामाणिक लोक पादचारी आहेत
(ब) सर्व पादचारी प्रामाणिक आहेत.

पर्याय –

१) 'अ' सत्य
२) 'ब' सत्य
३) दोन्ही अनुमाने सत्य
४) दोन्ही अनुमाने असत्य

८) खालीलपैकी योग्य पर्याय निवडा –

विधाने –

(i) सर्व पक्षी प्राणी आहेत (ii) काही प्राणी मानव आहेत (iii) सर्व मानव सस्तन आहेत

निष्कर्ष –

(a) काही मानव पक्षी नाहीत
(b) काही पक्षी मानव आहेत
(c) काही प्राणी सस्तन नाहीत
(d) सर्व प्राणी सस्तन आहेत

कोणते निष्कर्ष सत्य आहेत ?

१) निष्कर्ष a आणि b सत्य
२) निष्कर्ष c किंवा d सत्य
३) निष्कर्ष a किंवा b सत्य
४) यांपैकी कोणताही निष्कर्ष सत्य नाही.

४) बैठक व मांडणी व्यवस्था, क्रम, कूटप्रश्न, नातेसंबंध

बैठक व मांडणी व्यवस्था

१) वर्गात एका रांगेत पाच मुले बसलेली आहेत. प्रकाश हा मोहनच्या डाव्या बाजूस आणि अमनच्या उजव्या बाजूस बसलेला आहे. रोहन हा नमनच्या उजव्या बाजूस परंतु अमनच्या डाव्या बाजूस बसलेला आहे. तर मधोमध कोण बसलेले आहे ?

१) अमन　२) रोहन　३) प्रकाश　४) मोहन

२) गीता सीता पेक्षा मोठी आहे. मिता सीता पेक्षा मोठी परंतु गीता पेक्षा लहान आहे. सुवर्णा, हरी आणि सीता पेक्षा लहान आहे. सीता हरी पेक्षा मोठी आहे. तर सर्वात लहान कोण ?

१) गीता　२) मिता　३) सुवर्णा　४) हरी

३) निळा, हिरवा, लाल, पिवळा या रंगाचे दिवे याच क्रमाने एकापुढे एक लावल्यास ६७ व्या क्रमांकाचा दिवा कोणत्या रंगाचा असेल ?

१) निळा　२) पिवळा　३) हिरवा　४) लाल

४) एका रांगेत पृथा समोरून ७ व्या क्रमांकावर तर मागून १० व्या क्रमांकावर उभी आहे तर त्या रांगेत एकूण किती लोक उभे आहेत ?

१) १७　२) १६　३) १८　४) १५

५) मेरिल सुजातपेक्षा मोठा आहे. सुजात शकिलपेक्षा लहान आहे. टुनू शकिलपेक्षा मोठा नाही परंतु सुजातपेक्षा लहान आहे राजेश समीरपेक्षा लहान आहे पण मेरिलपेक्षा मोठा आहे. तर या सर्वात लहान कोण ?

१) मेरिल　२) टुनू　३) शकिल　४) सुजात

६) एका रांगेत माया मध्यभागी उभी आहे. तिच्या डावीकडे १२ व्या क्रमांकावर ममता उभी आहे व तिच्या उजवीकडे ८ व्या क्रमांकावर मीना उभी आहे, तर त्या रांगेत कमीतकमी किती मुले असतील ?

१) २१　२) १९　३) २२　४) २५

७) सहा मुले वर्तुळाच्या केंद्राकडे तोंड करून वर्तुळाकार बसले आहेत. राजीव मोहनच्या उजवीकडे आहे पण विजयच्या डावीकडे नाही. चंदर हा बाबू व विजयच्या मध्ये आहे. विजय अजयच्या डाव्या बाजूस आहे. जर विजय व मोहनंनी आपल्या जागांची अदलाबदल केली तर अजय व चंदरच्या मध्ये कोण येईल ?

१) अजय　२) विजय　३) मोहन　४) बाबू

८) अमोलकडे स्वातंत्र्य सैनिकांची सहा चित्रे टेबलावर एकावर एक ठेवली आहेत. गांधी व नेहरूंच्या चित्रांमध्ये एक चित्र आहे. भगतसिंगचे चित्र गोखल्यांच्या चित्राखाली आहे. सुभाषचंद्र बोसांचे चित्र सर्वांत वरती नाही. नेहरूंचे चित्र गोखले व आझाद यांच्यामध्ये आहे तर सर्वांत वरून चौथे चित्र कोणते ?

१) गोखले　२) नेहरू　३) भगतसिंग　४) आझाद

९) A, B, C या तीन स्त्रिया व X, Y, Z हे तीन पुरुष वर्तुळाकार टेबलाभोवती बसले आहेत. कोणत्याही दोन स्त्रिया किंवा दोन पुरुष शेजारी शेजारी बसलेले नाहीत. B या X च्या डावीकडे आहेत तर A कोठे बसलेली आहे ?

१) Z च्या डावीकडे　२) Z व X च्या मध्ये　३) Y च्या डावीकडे　४) Y व X च्या मध्ये

१०) पुढील माहिती वाचून खालील उत्तर द्या :

(i) A, B, C, D, E, F, G या 7 व्यक्ती उत्तरेकडे तोंड करून एकाच रांगेत उभ्या आहेत (आद्याक्षरांच्या क्रमाने नाही)

(ii) C आणि B यांच्यामध्ये जेवढ्या व्यक्ती आहेत तेवढ्याच व्यक्ती G आणि C मध्ये आहेत.

(iii) D जो डाव्या टोकाकडून तिसरा आहे तो E च्या डावीकडे तिसरा आहे.

खालीलपैकी कोणते विधान असत्य आहे ?

१) C आणि E शेजारी आहेत
२) E हा F च्या शेजारी डावीकडे आहे
३) C हा D च्या शेजारी डावीकडे आहे
४) A हा D च्या अगदी लगत शेजारी डावीकडे आहे.

११) स्मिताचा क्रम वरून 6 वा असून हर्षाचा क्रम खालून 18 वा आहे. मंगेशचा क्रम स्मिताच्या खाली 14 वा व हर्षाच्या वर 15 वा आहे तर वर्गात विद्यार्थी किती?

१) ५५
२) ५८
३) ५२
४) यांपैकी कोणतेही नाही

१२) इयत्ता ८वीच्या परीक्षेत मोहनचा क्रमांक रमणच्या वर होता. मंगेशचा क्रमांक मोहनच्या वर पण सुदेशच्या खाली होता. सौरभचा क्रमांक सुदेशच्या वर होता. तर सर्वांत वरचा क्रमांक कोणाचा ?

१) सौरभ
२) सुदेश
३) मंगेश
४) मोहन

१३) पुढील माहिती वाचून खालील उत्तर द्या :

(i) A, B, C, D, E, F, G या 7 व्यक्ती उत्तरेकडे तोंड करून एकाच रांगेत उभ्या आहेत (आद्याक्षरांच्या क्रमाने नाही)

(ii) C आणि B यांच्यामध्ये जेवढ्या व्यक्ती आहेत तेवढ्याच व्यक्ती G आणि C मध्ये आहेत.

(iii) D जो डाव्या टोकाकडून तिसरा आहे तो E च्या डावीकडे तिसरा आहे.

खालीलपैकी कोणते विधान असत्य आहे ?

१) A हा F च्या डावीकडे तिसरा आहे
२) D हा E च्या डावीकडे चौथा आहे.
३) F हा A च्या उजवीकडे तिसरा आहे
४) B हा C च्या उजवीकडे तिसरा आहे

नातेसंबंध

१) निमा नेहमी म्हणते की '' आमच्या कुटुंबात आजे सासऱ्यांच्या काळापासून कुटुंबात मुलगा–मुलगी यांचे प्रमाण समान आहे. शिवाय प्रत्येक जोडप्याला मुले दोनच''. आताच एका मुलीकडे निर्देश करत ती म्हणाली '' ती माझ्या मुलाच्या वडिलांकडून असलेल्या आजीच्या मुलीची मुलगी आहे.'' तर या मुलीच्या मुलीशी निमाचे नाते काय आहे ?

१) मामी
२) भाची
३) आत्या
४) काकी

५) आकृत्या व घनावरील प्रश्न

१) पुढील तीन घटकांमधील संबंध दाखविणाऱ्या योग्य आकृतीची निवड करा. २००४

मुंबई, सातारा, महाराष्ट्र

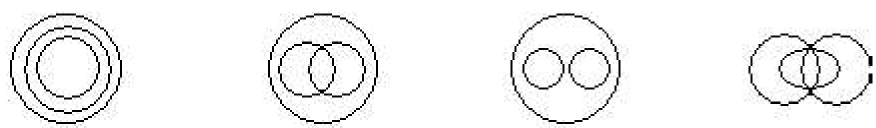

१) २) ३) ४)

२) खालीलपैकी कोणते वेन चित्र प्रोटॉन, इलेक्ट्रॉन आणि अणू यातील संबंध दर्शविते ?

१) २) ३) ४)

३) पुढील कोणता चिन्ह समूह विसंगत आहे ?

१) २) 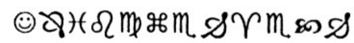

३) 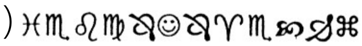 ४)

४) पुढील अंकनिर्देशित नसलेल्या आकृतीच्या मालिकेचे निरीक्षण करा व डावीकडून पाचव्या क्रमांकासाठी दिलेल्या अंकनिर्देशित पर्यायांतून आकृती निवडा.

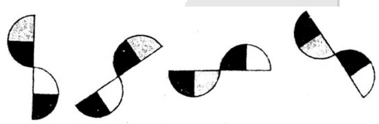

१) २) ३) ४)

५) मनाने आयताकृती कागदाची पुढे दाखविलेल्या निर्देशनानुसार घडी आला व शेवटच्या आकृतीत दाखविल्याप्रमाणे तुटक रेषेवरून ती घडी कापून तो भाग वेगळा करा. ती घडी उलगडल्यानंतर तो पुढे दिलेल्या कोणत्या आकृतीसमान असेल ?

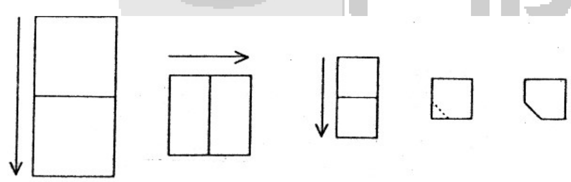

१) 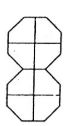 २) 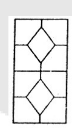 ३) 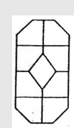 ४) 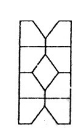

६) एका चौरस ठोकळ्याची बाजू ५ सेंमी. आहे. त्याच्या प्रत्येक बाजूला वेगवेगळा रंग दिलेला आहे. जर त्या ठोकळ्याचे १ घन सेंमी चे समान भाग केले तर किती काटकोनी लहान ठोकळे असतील त्यांच्या एकाही बाजूला रंग नसेल?

१) २५ २) ९८ ३) २७ ४) १००

७) खाली एक आकृतींची मालिका दिली आहे. त्यात दिलेल्या पर्याय आकृतींच्या घटकामधून एक आकृती अशी निवडा की जी दिलेल्या आकृती मालिकेतील पुढील क्रमाची आकृती असेल ?

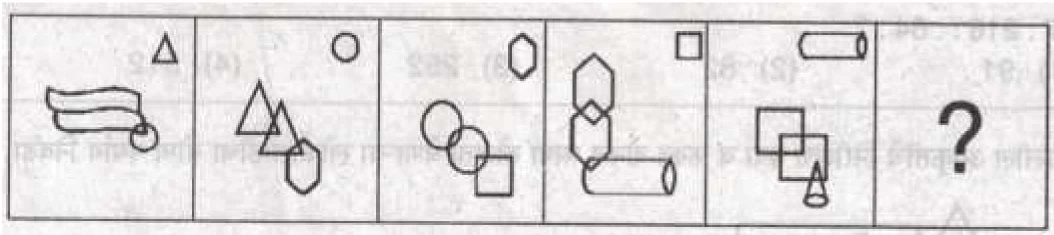

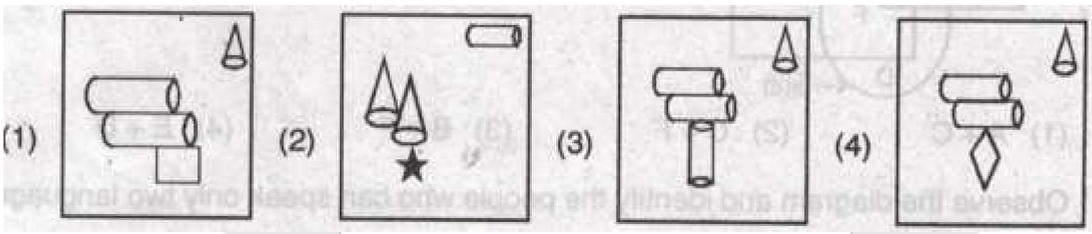

८) खालील प्रश्नात प्रश्नचिन्हासाठी दिलेल्या पर्यायातून आकृती निवडा.

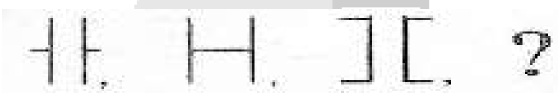

१) २) ३) ४)

९) पुढील रचना प्रतलात १३५^{0} तून प्रतिघटिवत फिरविली तर तिच्या पृष्ठाला समांतर असलेल्या परावर्ती पृष्ठावर तिची प्रतिमा कशी दिसेल ?

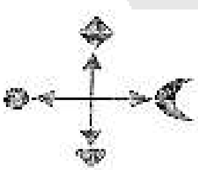

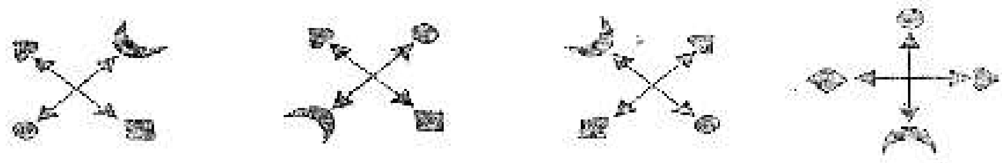

१) २) ३) ४)

१०) प्रश्नचिन्हाच्या जागी येणारी आकृती पर्यायातून निवडा.

प्रश्न आकृती **पर्यायी आकृती**

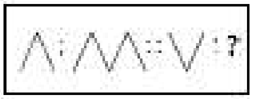

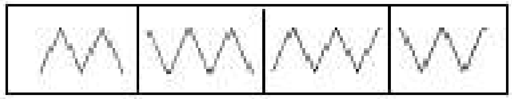

१ २ ३ ४

१) एक २) दोन ३) तीन ४) चार

११) खालील क्रमानुसार पुढील आकृती कोणती ?

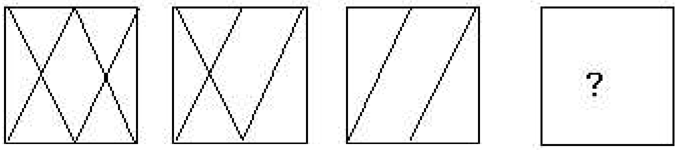

१) २) ३) ४)

६) संख्याप्रणाली – लसावि, मसावि, वर्गमूळ आणि घनमूळ

१) एक संख्या दुसरीपेक्षा ३ ने लहान आहे दुसरी संख्या तिसरीपेक्षा ५ ने लहान आहे तिसरी संख्या चौथीपेक्षा १३ ने लहान आहे. चारही संख्यांची बेरीज ९६ येते तर सर्वात मोठ्या व लहान संख्येतील फरक किती असेल ?

१) १९ २) २० ३) २१ ४) २२

२) ४७५६२ या संख्येतून कमीत कमी कोणती संख्या वजा केली असता त्या संख्येस १३ ने भाग जातो?

१) –५ २) + ८ ३) ५ ४) – ८

३) जर एखाद्या संख्येचा ५०% व त्याच संख्येचा ३५% हा जर १२ नी कमी असेल तर ती संख्या कोणती?

१) ४० २) ५० ३) ६० ४) ८०

४) एका संख्येचा ५/१२ आणि ३/८ यांच्यामध्ये फरक १५ आहे, तर ती संख्या कोणती ?

१) ३६० २) १२० ३) ९६ ४) ३००

५) दोन संख्यांचा गुणाकार ३० आहे. त्यांच्या वर्गाची बेरीज ६१ आहे. तर त्या दोन संख्यांची बेरीज किती?

१) १३ २) ११ ३) ९१ ४) ३१

६) २३.१ चा वर्ग काढा.

१) ५३३.६१ २) ५२९.०१ ३) ४०९.६१ ४) ५३३६.१

study CIRCLE

७) $\dfrac{\sqrt{२५६}}{\sqrt{१३} + \sqrt{९}}$ = ?

१) ३ २) ५ ३) ४ ४) ६

८) जर $२^{x} = \sqrt[३]{३२}$ तर x = ?

१) ५ २) ३ ३) ३/५ ४) ५/३

९) १७२८ चे घनमूळ काढा.

१) २२ २) १२ ३) १८ ४) १४

७) गणिती प्रक्रिया, दशांश अपूर्णांक, सरासरी, संभाव्यता, टक्केवारी, गुणोत्तर आणि प्रमाण

बेरीज, वजाबाकी, गुणाकार, भागाकार, दशांश अपूर्णांक

१) पुढील बेरजेच्या उदाहरणामध्ये अंकाऐवजी वर्णाक्षरांचा वापर केला आहे. B u s ही अनुक्रमे वर्णाक्षरे कोणत्या अंकासाठी क्रमाने वापरली आहेत ते सांगा.

	B	u	s
	B	u	s
+	B	u	s
+	B	u	s
	s	s	s

१) १,५,८ २) १,८,५ ३) ८,५,१ ४) ८,१,५

२) खालील अपूर्णांकांची बेरीज करा :

$\dfrac{२}{७} + \dfrac{२}{३}$

१) $\dfrac{४}{२१}$ २) $\dfrac{२१}{२०}$ ३) $\dfrac{४}{१०}$ ४) $\dfrac{२०}{२१}$

३) खालील राशीची किंमत किती ?

0.६५ × 0.३७ − 0.६५ × 0.१५ + 0.६५ × 0.७८

१) ६.५ २) 0.६५ ३) 0.0६५ ४) 0.८४५

४) $\dfrac{0.२४ \times 0.२४ + 0.४८ \times 0.२६ + 0.२६ \times 0.२६}{0.५}$ = ?

१) 0.५ २) 0.0५ ३) 0.0२५ ४) 0.२५

५) भागाकार करा.

२६९५ ÷ ५५ = ?

१) ८९ २) ४९ ३) ५४ ४) ४५

६) खालील गुणाकार करा.
७६२१ × ११ = ? .
१) ७६८२१ २) ७३८३१ ३) ८३८३१ ४) ७६८३१

७) ११.९८ × ११.९८ + ११.९८ × x + 0.02 × 0.02
यामध्ये x ची किंमत किती असावी म्हणजे पूर्ण वर्ग संख्या मिळेल ?
१) 0.0४ २) 0.१६ ३) 0.६४ ४) 0.0९

८) ४0+४१+४२+.........+५0−३0−३१−३२.......−३९=?
१) १५0 २) १४0 ३) १३0 ४) १६0

९) ६.७५ चा सममूल्य अपूर्णांक .... आहे
१) $\frac{७}{४}$ २) $\frac{४}{७}$ ३) $\frac{४}{२७}$ ४) $\frac{२७}{४}$

१०) $\frac{(१.२)^२+(२.३)+(१.१)^२+२(१.२)(२.३)+२(१.२)}{(१.१)+२(२.३)(१.१)} = ?$
१) २.११६ २) २१.१६ ३) २२१.६ ४) २२.१६

११) ४५ x ७ x ९ x $\frac{२}{१0}$ = ?
१) ५६७ २) ५६७0 ३) ५६.७0 ४) ५.६७0

टक्केवारी, भागीदारी

१) एका वर्गात गणित या विषयात ३0% विद्यार्थी अनुत्तीर्ण झाले आहेत. व विज्ञानात ४५% विद्यार्थी अनुत्तीर्ण झालेले आहेत. दोन्ही विषयात उत्तीर्ण झालेल्यांची टक्केवारी ४0 आहे. दोन्ही विषयात अनुत्तीर्ण झालेल्यांची संख्या १५0 असेल तर त्या वर्गात एकूण विद्यार्थी किती ?
१) ५00 २) १५0 ३) १000 ४) ७00

संख्याशास्त्र, सरासरी, संभाव्यता, तक्ते, आलेख

१) कच्च्या गुणांकांचे प्रमाणित गुणांकांमध्ये रूपांतर करताना .... या बाबींची माहिती असणे अनिवार्य असते.
१) मध्यमान व मध्यगा २) मध्यमान व प्रमाण विचलन
३) मध्यगा व प्रमाण विचलन ४) मध्यमान व चतुर्थ विचलन

२) पुढील गुणमालेचा मध्यांक (Mid Score) काढा
८, ९, १८, २१, २५, ३३
१) १८, 0 २) २१,0 ३) १९,५ ४) २0,१

३) एक चाचणी ५०० विद्यार्थ्यांना दिली असता गुणांचे वितरण प्रसामान्य संभव वक्रानुसार आले. या वितरणात मध्यमान व प्रमाण विचलन ही अनुक्रमे ७५,००० व १५.०० तर ४५ ते ९० या प्राप्तांकात किती विद्यार्थी असतील ?
१) १५९ २) २०० ३) ४०९ ४) ८४

४) खाली दिलेल्या विद्यार्थ्यांच्या इंचातील उंचीच्या मूल्यातील संख्यांचा मध्यक व एक चतुर्थांश भाग काढा.
५१, ५३, ५२, ५१, ५४, ५३, ५०, ५४, ५५, ५३, ५४
१) मध्यक = ५४, एक चतुर्थांश = ५१
२) मध्यक = ५१, एक चतुर्थांश – ५३
३) मध्यक = ५२.५, एक चतुर्थांश = ५२
४) मध्यक = ५३, एक चतुर्थांश = ५१

५) ९ संख्यांची सरासरी ३२ आहे, जर पहिल्या ५ संख्यांची सरासरी २८ आणि शेवटच्या ५ संख्यांची सरासरी ३५ असेल तर पाचवी संख्या कोणती ?
१) ३५ २) ३१ ३) २७ ४) २३

६) प्रथम १०० नैसर्गिक अंकांची सरासरी आणि प्रथम ५० नैसर्गिक अंकांची सरासरी मधील फरक शोधा.
१) २७ २) २० ३) ५० ४) २५

७) एका वर्गात १०० विद्यार्थी आहेत. त्यामध्ये ७० मुलाचे एका विषयांतील सरासरी मार्क्स ७५ आहेत. वर्गातील सर्व विद्यार्थ्यांचे सरासरी गुण ७२ आहेत. तर मुलींचे सरासरी गुण किती ?
१) ७३ २) ६५ ३) ६८ ४) ७४

८) ४ क्रमवार विषम संख्यांची सरासरी ४२ आहे. तर त्यातील सर्वात लहान व सर्वात मोठ्या संख्येतील फरक किती ?
१) ५ २) ६ ३) ४ ४) ७

९) एका शहरामध्ये सर्व सहा अंकी टेलिफोन आहेत. त्यापैकी पहिले दोन अंक ४१, किंवा ४२ किंवा ४६ किंवा ६२ किंवा ६४ आहेत. तर वेगवेगळ्या सहा अंकाचे टेलिफोन किती ?
१) ८४०० २) ७२०० ३) ९२०० ४) ९४००

१०) खालील आकृतीचे निरीक्षण करा व फक्त दोनच भाषा बोलता येणाऱ्या लोकांसाठीचा योग्य पर्याय निवडा.

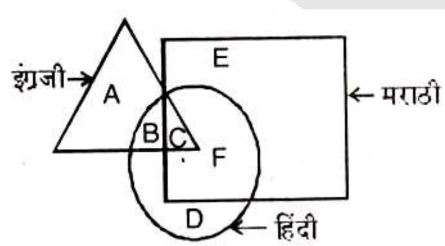

१) A+C २) C+F ३) B+F ४) E+D

११) खाली दिलेल्या आकृतीतील वर्तुळ रोजगार असलेले लोक दर्शविते. त्रिकोण कष्टाळू लोक दर्शवितो. चौरस प्रामाणिक लोक दर्शवितो तर आयत स्त्रिया दर्शवितो.

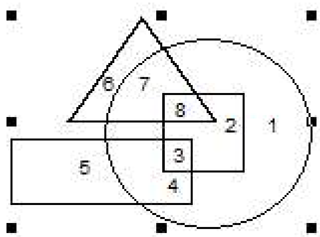

या आकृतीत रोजगार असलेल्या व प्रामाणिक स्त्रिया दर्शविणारा आकडा ...... हा आहे.

१) ३   २) ४   ३) २   ४) १

गुणोत्तर आणि प्रमाण, मिश्रण, साखळी नियम

१) एका शेतात २० गाई व ३० कोंबड्यांना घेऊन कांही गुराखी उभे आहेत. सर्वांच्या पायांची एकत्रित संख्या ही सर्वांच्या डोक्यांच्या एकत्रित संख्येपेक्षा १०० ने जास्त आहे. तर त्या ठिकाणी किती गुराखी असतील ?

१) ५   २) १०   ३) ५०   ४) २०

२) एका बागेत हरीण व मोर यांच्या गटात एकूण पायांची संख्या डोक्यांच्या संख्येच्या दुप्पटीपेक्षा १६ ने जास्त आहे तर गटातील हरणांची संख्या किती ?

१) १६   २) ८   ३) २२   ४) ३६

३) जर a : b = २ : ३, b : c = ५ : ४ आणि c : d = ४:१, तर a : d = ?

१) २ : १   २) ५ : १   ३) १० : १   ४) १० : ३

४) नेव्हिलजवळ रु. १ व २ व रु. ५ ची काही नाणी आहेत. जर रु. १, रु. व २ व रु. ५ च्या नाण्यांची संख्या समान असेल तर एकूण रक्कम निश्चितपणे कोणत्या किमतीच्या पटीत असणार ?

१) ३   २) ७   ३) ८   ४) १०

५) एका प्राणिसंग्रहालयातील मोर व सशांची एकूण संख्या ३० आहे व त्यांच्या पायांची संख्या ९६ आहे तर मोर आणि ससे यांची संख्या अनुक्रमे किती ?

१) १८,१२   २) १२,१८   ३) १९,११   ४) ११,१९

८) वेळ आणि अंतर,रेल्वे, बोट आणि जलप्रवाह, काळ आणि काम

वेळ आणि अंतर,रेल्वे, बोट आणि जलप्रवाह

१) मनोजला ५० किमी अंतर स्वत:च्या सायकलवरून जायचे आहे तो प्रत्येक तासाला १२.५ किमी अंतर कापतो. प्रत्येक १२.५ किमी अंतर गेल्यानंतर तो २० मिनिटांची विश्रांती घेतो. तर त्याला संपूर्ण अंतर जाण्यास किती वेळ लागेल ?

१) ५ तास   २) ४ तास २० मिनिटे   ३) ५ तास २० मिनिटे   ४) ६ तास

२) २७० मीटर लांबीची आगगाडी ताशी १२० कि.मी. वेगाने धावते, व विरुद्ध दिशेने ताशी ८० कि. मी. वेगाने येणाऱ्या दुसऱ्या आगगाडीस ९ सेकंदात ओलांडते तर दुसऱ्या गाडीची लांबी किती ?

१) २३० मीटर   २) २४० मीटर   ३) २६० मीटर   ४) ३२० मीटर

३) ताशी १२० मीटर या गतीने तीन मनोरे चढण्यासाठी ३६ मिनिटे लागतात. जर मनोरे चढण्यासाठी लागणाऱ्या वेळाचे प्रमाण ३ : ४ : ५ असे असेल तर सर्वात उंच मनोरा किती उंचीचा असेल ?

१) २५ मीटर   २) २४ मीटर   ३) ३६ मीटर   ४) ३० मीटर

काळ आणि काम

१) जर ४ माणसे किंवा ७ महिला एक शारीरिक कष्टाचे काम ६० दिवसात पूर्ण करतात, तर तेच काम ८ माणसे व ७ महिलांना पूर्ण करण्यासाठी किती दिवस लागतील?

१) १५   २) २०   ३) २५   ४) ३०

२) एक काम ३६ माणसे १८ दिवसात पूर्ण करतात व तेच काम २७ माणसे किती दिवसात पूर्ण करतील ?

१) १२ दिवस   २) १८ दिवस   ३) २२ दिवस   ४) २४ दिवस

३) A व B दोन्ही नळ स्वतंत्रपणे एक हौद ३६ तास व ४५ तासात पूर्ण भरतात. जर दोन्ही नळ एकाच वेळी सुरू केले तर तोच हौद किती वेळात पूर्ण भरेल ?

१) ८१ तास   २) १९ तास   ३) १८ तास   ४) २० तास

९) नफा आणि तोटा, विक्री आणि खरेदी, साधे आणि चक्रवाढ व्याज

१) कडधान्य विकणारी बाई खोटे वजन वापरत असावी असा शाश्वतला संशय आला. त्याने शोध घेतला तेव्हा ती १ किलो म्हणून केवळ ८०० ग्रॅम धान्य देत होती. तर ती किती टक्के नफा मिळवीत होती?

१) २०   २) २५   ३) १०   ४) ५०

२) एक माणसाने घोडा व घोडागाडी ३,००० रुपयेला खरेदी केली. त्याने घोडा २०% फायद्याने व घोडागाडी १०% तोट्याने विकली तेव्हा त्यास सर्वासाठी २% फायदा झाला तर घोड्याची खरेदीची किंमत किती ?

१) ₹ १,२००   २) ₹ २,०००   ३) ₹ २,४००   ४) ₹ १,५००

१०) भूमिती – क्षेत्रफळ, परिमिती, घड्याळ, कॅलेंडर, वय, दिशानिर्देश, वेन आकृत्या

१) खालील आकृतीमध्ये किती त्रिकोण आहेत ?

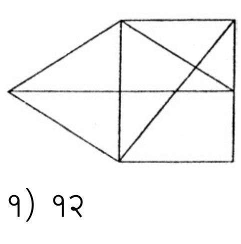

१) १२   २) १३   ३) १४   ४) १५

२) खालील आकृतीमध्ये जास्तीत जास्त त्रिकोण किती आहेत ?

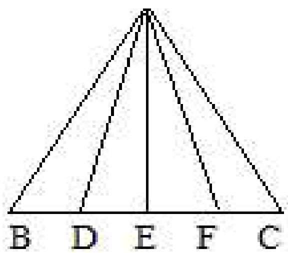

१) ५ २) ७ ३) ९ ४) १०

३) आलेखाचे निरीक्षण करून समान क्षेत्रफळ असलेल्या आकृत्यांचा गट निवडा.

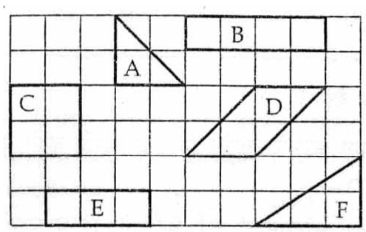

१) B, C, D २) B, D, F ३) C, D, F ४) E, D, B

४) एका आयताकृती कागदाचे बत्तीस समान भाग करायचे असतील, तर त्या कागदाला किती घड्या पाडाव्या लागतील?
१) ४ २) ५ ३) ६ ४) ७

५) एका त्रिकोणाच्या बाजू ९, १२, १५ सें.मी. आहेत तर त्या त्रिकोणाचे क्षेत्रफळ किती ?
१) ५४ चौ.सें.मी. २) १०८ चौ.सें.मी. ३) १३५ चौ.सें.मी. ४) ९० चौ.सें.मी.

कॅलेंडर, वयांवरील प्रश्न

१) १९९७ चे नवीन वर्ष सोमवारी सुरू झाले असेल, तर त्या वर्षभरात कोणता वार ५३ वेळा येईल?
१) गुरुवार २) मंगळवार ३) सोमवार ४) बुधवार

२) अनु, निना, ॲनी, जिया आणि सॅमी या मैत्रिणींचा जन्म एकाच लीप वर्षात झाला आहे. पण त्यांचे जन्म दिवस, जन्म तारखा व महिने वेगवेगळे आहेत. जर ॲनीचा जन्म रविवार तारीख १९ फेब्रुवारीचा असेल तर पुढीलपैकी कोणत्या महिना व तारखेला सॅमीचा जन्म झाला असण्याची शक्यता आहे ?
१) ३० मार्च २) २० ऑगस्ट ३) २५ डिसेंबर ४) १५ एप्रिल

३) एका गटात सहा संशोधक आहेत. त्यातील एक तरुण संशोधक दुसऱ्या प्रकल्पात जाऊन त्याऐवजी एक ज्येष्ठ संशोधक सामील झाले. त्यांचे वय तरुण संशोधकापेक्षा ३० वर्षांनी जास्त असेल तर मूळ गटाला आत्ताच्या गटाच्या वयाची सरासरी किती वर्षांनी गाठता आली असती ?
१) ३ २) ४ ३) ५ ४) ६

घड्याळ, दिशानिर्देश

१) एका संस्थेने तरुणांना विशिष्ट वेळी संस्थेत मुलाखतीसाठी बोलावले होते. कार्यालयाचे उपाध्यक्ष ११.३५ मिनिटांनी संस्थेत आले. ते अध्यक्षांच्या पंधरा मिनिटे आधी आले. अध्यक्ष तरुणांना बोलावलेल्या वेळेच्या वीस मिनिटे नंतर पोहोचले, तर तरुणांना कोणत्या वेळी बोलावले होते?

१) ११.५५ २) ११.५० ३) ११.३५ ४) ११.३०

२) आम्ही काही मित्र सहलीला गेलो होतो. त्या ठिकाणी २० × १५ चौ. मी. जागेवर भारताचा नकाशा रचलेला होता. मी मध्यप्रदेशाच्या क्षेत्रावर उभा राहिलो व पश्चिम–पूर्व क्षितिजावर पसरलेल्या हिमालयाच्या रांगा पाहू लागलो. मग मी माझ्या उजव्या हाताला १३५^{0} वळून माझ्या समोरचा प्रदेश पाहू लागलो. एवढ्यात पंजाब राज्याच्या जागेवर उभ्या असलेल्या अजीजने ही पाहा गम्मत असे म्हणत मला हाक मारली. तर मी त्याच्याकडे पाहण्यासाठी उजव्या किंवा डाव्या बाजूला दिलेल्यापैकी किती अंशातून वळणे योग्य होईल.

१) १३५^{0} २) १८०^{0}

३)२२५^{0} ४) कोणत्या हाताला वळणार यावर उत्तर अवलंबून राहील.

३) शानने स्वत:च्या घराच्या ईशान्येला $\sqrt{२}$ एकक गाडी चालवली व रेणूला गाडीत घेतले. तेथे उजव्या बाजूला काटकोनात वळणाऱ्या रस्त्यावर तिने $\sqrt{२}$ एकक गाडी चालवली व अंजूला गाडीत घेतले. नंतर डाव्या बाजूला काटकोनात वळलेल्या रस्त्यावर तिने गाडी चालवली व $\sqrt{२}$ एकक अंतर गेल्यावर थांबून त्यांनी खेळणी खरेदी केली. त्यानंतर तिने वायव्य दिशेने गाडी चालवून २ $\sqrt{२}$ एकक अंतर कापले. तर या ठिकाणाहून नेमकेपणाने स्वत:च्या घराच्या उत्तरेला असण्यासाठी तिला कमीत कमी एकक अंतर व कोणत्या दिशेने गाडी चालवायला हवी ?

१) १ एकक पश्चिमेला २) $\sqrt{२}$ वायव्येला ३) २$\sqrt{२}$ वायव्येला ४) $\sqrt{२}$ उत्तरेला

४) अक्षय आणि विजय एकाच बिंदूवरून निघाले. अक्षय ३ कि. मी. उत्तरेकडे चालला आणि उजवीकडे वळून त्याने ४ कि. मी. अंतर कापले. विजय पश्चिमेकडे ५ कि. मी. चालला आणि उजवीकडे वळून ३ कि. मी.चालला तर ती दोघे एकमेकांपासून किती दूर आहेत ?

१) १० कि. मी. २) ९ कि. मी. ३) ८ कि. मी. ४) ६ कि. मी.

५) जर एखाद्या नकाशात पूर्व दिशा वायव्य दिशेच्या स्थानी आली तर त्या नकाशात आग्नेय दिशा कोणत्या दिशेच्या स्थानी येईल?

१) ईशान्य २) उत्तर ३) पश्चिम ४) नैऋत्य

This is The End of the Free Sample
To Enrol for the Course Click on
https://www.studycircleonline.com/courses/woman-and-child-development-course-/47
https://www.studycircleonline.com/courses/taluka-sports-officer-course/46https://
www.studycircleonline.com/courses/officer-recruitment-exam-course-in-social-welfare-commissionerate/42